

Håndbog 1

for lokale aktionsgrupper

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Landdistrikter.dk

Fiskeriudvikling.dk

Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling
af Landdistrikterne og Den Europæiske Fiskerifond

Aktionsgruppen er støttet af Fødevareministeriet og EU.
Danmark og EU investerer i landdistrikter og bæredygtigt fiskeri.

Kolofon

Håndbog 1 for lokale aktionsgrupper

2. udgave

Redaktion: Netværkscentret

Redaktion afsluttet marts 2009.

© Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

FødevarerErhverv

Nyropsgade 30

1780 København V

Tlf.: 3395 89 89

Fax: 3395 8080

E-mail: netvaerkscenter@dffe.dk

Websted: www.ferv.fvm.dk/

ISBN (Tryk) 978-87-92193-41-4

ISBN (Web) 978-87-92193-42-1

Omslagsfoto: Søren Holm og Claus Haagensen m.fl.

Introduktion til håndbogen

Denne håndbog henvender sig primært til bestyrelsesmedlemmer og koordinators for lokale aktionsgrupper, som er stiftet i forbindelse med gennemførelsen af landdistriktsprogrammet og fiskeriudviklingsprogrammet for perioden 2007-2013. Andre med interesse for arbejdet i de lokale aktionsgrupper og deres områder kan også få gavn af at læse håndbogen.

Metoden bag lokale aktionsgrupper

Lokale aktionsgrupper bygger på en velafprøvet metode til landdistriktsudvikling kaldet LEADER-metoden. Metoden er ikke dansk-udviklet, men er reguleret i EU's landdistriktsforordning og fiskeriudviklingsforordning for perioden 2007-2013. I de øvrige EU-medlemslande er der ligeledes etableret aktionsgrupper i forbindelse med den nationale udmøntning af landdistrikts- og fiskeriudviklingsforordningerne. Aktionsgrupperne bygger på erfaringerne fra tre tidligere LEADER-programmer siden 1990. Erfaringer fra tidligere projekter er gjort tilgængelige i en række publikationer, som kan findes på FødevarerErhvervs hjemmeside.

I forhold til fiskeriudvikling er LEADER-metoden et nyt tiltag. I Danmark har vi valgt at gennemføre en række informationsaktiviteter, herunder seminarer og møder, fælles for aktionsgrupperne under henholdsvis landdistriktsprogrammet og fiskeriudviklingsprogrammet. Formålet er at styrke samarbejdet og udvekslingen af erfaringer på tværs af indsatsområderne i landdistrikterne og fiskeriområderne.

Opbygning af håndbogen

Håndbogen er bygget op, så den giver en introduktion til lokale aktionsgrupper samt til bestyrelsens og koordinatorens arbejde. I Håndbogen introduceres en række emner med relevans for bestyrelsen, med henvisning til andre håndbøger, vejledninger mv., hvor emnerne er uddybet.

I håndbogen belyses kort de tilskudsordninger, der sætter rammerne for hvilke projekter, lokale projektholdere kan søge tilskud til gennem den lokale aktionsgruppe. Derudover nævnes de øvrige tilskudsordninger i de to programmer, og vi giver nogle idéer til, hvor man ellers kan søge om tilskud til sit projekt. Håndbogen sætter også fokus på dialog og inddragelse af det lokale liv.

Som udgangspunkt er der fælles regler for aktionsgruppernes virke, men den finansielle ramme er forskellig, afhængig af hvilken type gruppe, det drejer sig om. Håndbogen beskriver forholdene for de forskellige typer aktionsgrupper nærmere.

Denne udgave af håndbogen er især ændret på følgende punkter:

- ⇒ revideret kapitel om samarbejdsprojekter
- ⇒ revideret og udbygget kapitel om dialog og inddragelse
- ⇒ revideret og udbygget kapitel om finansieringsmodeller
- ⇒ opdateret kapitel om andre muligheder for tilskud

Derudover er de øvrige sider blevet opdateret, og nogle emner er blevet uddybet.

Andre informationsmaterialer til aktionsgrupperne.

Håndbog 2 for lokale aktionsgrupper om indstilling af projekter.

I Håndbog 2 gennemgås processen for indstilling af projekter til tilsagn – hele processen fra tidspunktet, hvor der foreligger en godkendt udviklingsstrategi og aktionsgruppen kan modtage ansøgninger, til tidspunktet hvor projektet er blevet gennemført.

LEADER i spil

Denne pjece samler og gør erfaringer fra LEADER+ perioden tilgængelige. Pjecen gennemgår både metoden bag, processer og adskillige eksempler på gode projekter og aktiviteter. Pjecen er udarbejdet af Annette Aagaard Thuesen og Arne Bengt Thomsen, fra det danske netværkscenter, i perioden 2000 – 2006.

Henvisning til andre materialer

Når dette symbol er vist, henvises der til uddybning et andet sted i håndbogen.

En række steder i håndbogen er der henvist til andre materialer. Dette vil blive markeret med symbolet her til venstre.

Materialer der henvises til kan, medmindre andet er angivet, findes på programmernes hjemmesider: www.landdistrikter.dk og www.fiskeriudvikling.dk

På hjemmesiderne finder du endvidere andre materialer til brug for aktionsgruppernes arbejde. Det drejer sig om materialer indsendt af andre aktionsgrupper til brug eller inspiration for de øvrige grupper. Men du kan også finde alle skemaerne og andre tilhørende bilag til ovennævnte håndbøger og vejledninger. Derudover finder du vejledningerne til brug for ansøgning om tilskud til projekter.

Få svar på dine spørgsmål

Vi anbefaler, at formanden for den lokale aktionsgruppe giver den nyeste version af håndbogen til nyvalgte medlemmer af bestyrelsen eller til en evt. nyansat koordinator. Håndbogen finder du ligeledes på www.landdistrikter.dk og www.fiskeriudvikling.dk.

Kan du ikke finde svar på dine spørgsmål her eller på hjemmesiderne, er du også altid velkommen til at kontakte Netværkscentrets hotline på 33 95 89 89 eller netvaerkscenter@dffe.dk.

Vi ønsker alle bestyrelsesmedlemmer og koordinators rigtig god arbejdslyst og glæder os til at følge jeres arbejde i de kommende år.

- Fødevareministeriets Netværkscenter

Indhold

<u>1. VISIONER FOR LANDDISTRIKTER OG FISKERIOMRÅDER</u>	<u>8</u>
UDVIKLING AF LANDDISTRIKTERNE ER NØDVENDIGT	8
FISKERIOMRÅDERNE SKAL TILBYDE ARBEJDSPLADSER OG TILTRÆKKE BEBOERE.....	8
LOKALE KRÆFTER SKABER UDVIKLINGEN.....	8
<u>2. LOKALE AKTIONSGRUPPER</u>	<u>10</u>
FORMÅL	10
BAGGRUND FOR UDVÆLGELSE AF AKTIONSGRUPPER.....	11
INDELING AF LANDDISTRIKTSKOMMUNER	11
INDELING AF FISKERIUDVIKLINGSOMRÅDER.....	12
STATUS.....	12
PRINCIPPER FOR ARBEJDET	14
ORGANISATION	15
OPGAVER FOR MEDLEMMERNE AF DEN LOKALE AKTIONSGRUPPE	16
BUDGET TIL AKTIONSGRUPPERNE.....	17
LOVGRUNDLAG	18
FOR LOKALE AKTIONSGRUPPER I LANDDISTRIKTER	18
FOR LOKALE AKTIONSGRUPPER I FISKERIOMRÅDER	19
<u>3. BESTYRELSEN FOR DEN LOKALE AKTIONSGRUPPE</u>	<u>20</u>
OPGAVER FOR BESTYRELSEN	20
ORGANISERING AF BESTYRELSE SARBEJDET	21
BESTYRELSENS ARBEJDSPROGRAM.....	21
GENERALFORSAMLING	21
BESTYRELSENS ANSVAR	22
TAVSHEDSPLIGT	22
HABILITET.....	22
OFFENTLIGHED.....	22
FORRETNINGSORDEN	23
MØDELEDELSE.....	23
<u>4. TILSKUD TIL DRIFT OG ADMINISTRATION</u>	<u>24</u>
STØRRELSEN AF TILSKUD TIL DRIFT.....	24
AKTIONSGRUPPER I LANDDISTRIKTER.....	24
AKTIONSGRUPPER I FISKERIOMRÅDER.....	24
FÆLLES AKTIONSGRUPPER I LANDDISTRIKTER OG FISKERIUDVIKLINGSOMRÅDER.....	24
ANSÆTTELSE AF KOORDINATOR	25
UDBETALING AF TILSKUD TIL DRIFT	25
<u>5. KOORDINATOR</u>	<u>26</u>

6. DEN LOKALE UDVIKLINGSSTRATEGI.....	27
UDVIKLINGSSTRATEGIENS INDHOLD	27
FØDEVAREERhvervs KRAV	27
AKTIONSGRUPPENS EGNE KRAV	27
VISION OG MÅL	28
EFFEKTEN AF AKTIONSGRUPPENS INDSATS	29
SAMMENHÆNG MED ANDRE LOKALE OG REGIONALE STRATEGIER.	31
GODKENDELSE AF UDVIKLINGSSTRATEGIEN	31
1. DEN LOKALE AKTIONSGRUPPE	31
2. REGIONSRAAD, VÆKSTFORA OG KOMMUNER.....	31
3. FØDEVAREERhverv	31
ÆNDRING AF UDVIKLINGSSTRATEGIEN	32
7. DIALOG OG INDDRAGELSE.....	33
TEMAMØDER.....	33
IDÉVÆRKSTEDER.....	34
NETVÆRK.....	35
ARBEJDSGRUPPER	35
8. KOMMUNIKATION	36
KOMMUNIKATIONSPLAN	36
HJEMMESIDE	37
FOLDERE, PLAKATER, ANNONCER OG ANDRE MIDLER TIL SYNLIGGØRELSE	38
9. GENNEMFØRSEL AF AKTIONSGRUPPENS LOKALE UDVIKLINGSSTRATEGI.....	39
- PRIORITERING OG INDSTILLING AF PROJEKTER.....	39
10. PROJEKTMULIGHEDER I LANDDISTRIKTER.....	40
ETABLERING AF NYE ARBEJDSPLADSER I LANDDISTRIKTERNE.....	40
ETABLERING AF ATTRAKTIVE LEVEVILKÅR I LANDDISTRIKTER.....	41
LOKALE AKTIONSGRUPPER KAN SELV SØGE TILSKUD	42
11. PROJEKTMULIGHEDER I FISKERIOMRÅDER.....	43
BÆREDYGTIG UDVIKLING AF FISKERIOMRÅDER.....	43
LOKALE AKTIONSGRUPPER KAN SELV SØGE TILSKUD	44
12. SAMARBEJDE OG SAMARBEJDSPROJEKTER.....	46
SAMARBEJDSPROJEKTER - LANDDISTRIKTER.....	46
SAMARBEJDSPROJEKTER – FISKERIOMRÅDER.....	47

13. PROJEKTHOLDER	48
KONTAKT DEN LOKALE AKTIONSGRUPPE	49
HJÆLP TIL PROJEKTERNE.....	49
KRAV TIL PROJEKTERNE.....	49
EFFEKTEN AF PROJEKTERNE	49
FIND INSPIRATION OG LÆR AF ANDRES ERFARINGER.....	49
14. KONTROL MED TILSKUD TIL PROJEKTER	50
ADMINISTRATIV KONTROL	50
VISUELT TILSYN VED PROJEKTER	50
EFTERFØLGENDE KONTROL	50
15. FINANSIERING AF PROJEKTER	51
BESTYRELSEN FASTSÆTTER TILSKUDSSATS	51
MAKSIMALE TILSKUDSSATSER FOR PROJEKTER I LANDDISTRIKTER	51
MAKSIMALE TILSKUDSSATSER FOR PROJEKTER I FISKERIOMRÅDER	51
EGENFINANSIERING.....	52
AFTALER OM MEDFINANSIERING	53
EKSEMPLER PÅ PROJEKTFINANSIERING I LANDDISTRIKTER.....	54
LANDKOMMUNER OG YDERKOMMUNER.....	55
FINANSIERINGSEKSEMPEL; LAND-, YDER- OG MELLEMMKOMMUNER.....	57
MEDFINANSIERING FRA VELFÆRDSMINISTERIET.....	57
FRIVILLIGT ARBEJDE	58
EKSEMPLER PÅ PROJEKTFINANSIERING I FISKERIOMRÅDER	60
FINANSIERINGSEKSEMPLER MED OFFENTLIGE NATIONALE MIDLER FRA FØDEVAREMINISTERIET	60
FINANSIERINGSEKSEMPLER UDEN OFFENTLIGE NATIONALE MIDLER FRA FØDEVAREMINISTERIET	62
FRIVILLIGT ARBEJDE	63
ØVRIGE TILSKUDSORDNINGER I LANDDISTRIKTER	66
SUNDHEDSTJEK AF EU'S LANDBRUGSPOLITIK	67
ØVRIGE TILSKUDSORDNINGER I FISKERIOMRÅDER.....	70
16. ANDRE MULIGHEDER FOR TILSKUD.....	72
FØDEVAREMINISTERIET.....	72
INNOVATIONSLOVEN	72
LANDLEGATET	72
VELFÆRDSMINISTERIET	73
VELFÆRDSMINISTERIETS TILSKUD TIL OMRÅDEFORNYELSE	73
VELFÆRDSMINISTERIETS LANDDISTRIKTSPULJE	73
VELFÆRDSMINISTERIETS PULJE TIL VANSKELIGT STILLEDE KOMMUNER	73
ANDRE EU STRUKTURFONDE.....	74
SKOV OG NATURSTYRELSEN.....	74
LOKALE GRØNNE PARTNERSKABER	74
LIFE+	74
ØVRIGE FONDE	75
LANDBRUGETS FONDE OG LEGATER	75
FRILUFTSRÅDET.....	75

REAL DANIA	75
LOKALE- OG ANLÆGSFONDEN	76
ØVRIGE OVERSIGTER	76
 <u>17. NETVÆRKSCENTRET</u>	 <u>77</u>
 HOTLINE.....	 77
NYHEDSBREV	77

1. Visioner for landdistrikter og fiskeriområder

Regeringen har ambitiøse mål om at udvikle både landdistrikter og fiskeriområder. Det betyder, at der bliver investeret mange penge i disse områder frem til 2013. Det drejer sig om mere end seks milliarder kroner til udvikling af landdistrikterne og to milliarder kroner til udvikling af fiskeriområder. Indsatsen under landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammerne er finansieret af både EU og den danske stat.

EU kræver, at der afsættes mindst 5 % af det samlede budget for landdistriktsprogrammet til projekter via aktionsgrupper. I årene 2007, 2008 og 2009 er der afsat 95 mio. kr. til aktionsgrupper i landdistrikterne og i 2007 og 2008 knap 20 mio. kr. til aktionsgrupper i fiskeriområderne. Dette er langt mere, end EU kræver.

I 2009 modtager aktionsgrupper i landdistrikter beløb til administration og projekter svarende til de beløb, de havde til rådighed i hvert af årene 2007 og 2008, og kan samtidig disponere over uforbrugte midler fra 2007/2008. I mellemkommuner skal aktionsgrupper og projektholdere selv finde den offentlige nationale (danske) medfinansiering, der skal modsvare tilskuddet fra EU.

For aktionsgrupper i fiskeriområderne videreføres uforbrugte midler fra 2007 og 2008 til brug for administration og projekter i 2009. Dertil har aktionsgrupperne i fiskeriområderne mulighed for at modtage et budget bestående af EU-midler alene. Det betyder, at projektholdere selv skal finde den offentlige nationale (danske) medfinansiering, der skal modsvare tilskuddet fra EU.

Udvikling af landdistrikterne er nødvendigt

Der har været vækst og fremgang i Danmark gennem en længere årrække, men landdistrikterne har hidtil kun i mindre grad fået del i denne udvikling. Det skal ændres i de kommende år, hvor der skal skabes grundlag for mere liv på landet. Målet er at modvirke fraflytning ved at give befolkningen mulighed for at få en fornuftig hverdag til at fungere i nærområdet. Det skal bl.a. ske ved at skabe flere lokale arbejdspladser, øge indtjeningen og gøre det mere attraktivt at bo i landdistrikterne.

Fiskeriområderne skal tilbyde arbejdspladser og tiltrække beboere

Fiskeriudviklingsprogrammet giver mulighed for på nye måder at styrke udviklingen i fiskeriområder, der typisk ligger i landets udkantsområder. Det sker ved at bevare og etablere nye lokale arbejdspladser, også uden for fiskerierhvervet, ligesom målet er at gøre det attraktivt at bo eller være turist i fiskeriområderne.

Lokale kræfter skaber udviklingen

Som noget nyt har Fødevareministeriet lagt en væsentlig del af arbejdet med at udvikle landdistrikter og fiskeriområder ud til lokale aktionsgrupper. Det er sket ud fra den betragtning, at befolkningen i landdistrikter og fiskeriområder er de nærmeste til at vurdere, hvordan man bedst skaber udvikling i deres område. Det er befolkningen i disse områder, som kender udviklingsmulighederne og begrænsningerne og har kontakt til lokale projektholdere. Lokale

aktionsgrupper skal derfor forvalte en del af de offentlige tilskudsmidler til landdistrikts- og fiskeriudvikling, ligesom de lokale aktionsgrupper skal sikre sammenhæng til de øvrige udviklingsplaner for området i henholdsvis kommuners og regioners regi.

To overordnede målsætninger sætter rammen for arbejdet i de lokale aktionsgrupper i landdistrikterne:

Attraktive levevilkår i landdistrikter og fiskeriområder

Flere iværksættere og lokale arbejdspladser i landdistrikter og fiskeriområder

Det er op til de lokale aktionsgrupper at udfylde og realisere denne ramme med udgangspunkt i deres eget område.

2. Lokale aktionsgrupper

I dette kapitel beskrives opbygningen og sammensætningen af de lokale aktionsgrupper. Endvidere beskrives principperne for arbejdet i de lokale aktionsgrupper samt opgaver for medlemmerne.

Formål

Formålet med at lade lokale aktionsgrupper forvalte tilskudsmidlerne er først og fremmest at styrke projekterne gennem princippet om nærdemokrati. Via grupperne får lokale folk kompetence til at udvælge hvilke aktiviteter, der skal igangsættes i netop deres område. En kompetence, der ellers traditionelt ligger hos myndighederne. Samtidig etablerer de lokale aktionsgrupper netværk, som kan være med til at styrke lokalsamfundet.

De lokale aktionsgrupper er ikke blot pengetanke, der skal uddele tilskud, men i høj grad også tænketanke, der skal tage udgangspunkt i deres lokalområde og de ressourcer, der findes. Projekterne kan derved sættes ind i en sammenhæng, så værdien af projekterne bliver til mere end blot summen af hvert enkelt projekt. Aktionsgruppen skal gennem deres arbejde være med til at skabe udvikling i deres område. Det kan ske ved, at:

- ⇒ indstille projekter til tilskud
- ⇒ iværksætte projekter selv
- ⇒ iværksætte andre aktiviteter med henblik på at skabe udvikling i lokalområdet

Arbejdet i lokale aktionsgrupper er baseret på LEADER-metoden, som har været anvendt i pilotprogrammer i EU's landdistriktspolitik siden 1990. Ønsker du en uddybning af LEADER-metoden, finder du det i sidste afsnit i dette kapitel.

I Danmark har 12 lokale grupper i perioden 2000-2006 arbejdet med LEADER-metoden. På europæisk plan har der i perioden været næsten 900 lokale aktionsgrupper. I folderen "LEADER i spil" kan findes information om metoden og eksempler på gennemførte projekter og aktiviteter. Du kan også læse mere på www.leaderplus.dk

Baggrund for udvælgelse af aktionsgrupper

Oprettelsen af lokale aktionsgrupper er sket ud fra en inddeling af landet i landdistriktskommuner og fiskeriområder. Det er kun inden for disse områder, der med tilskud har kunnet oprettes lokale aktionsgrupper. Aktionsgruppernes område skulle i udgangspunktet følge kommunegrænserne og dække mindst én kommunes geografiske område. Det har været op til de lokale aktører at vælge, hvilke og hvor mange kommuner, de har ønsket at dække med den lokale aktionsgruppe.

Inddeling af landdistriktskommuner

I forbindelse med udmøntningen af landdistriktsprogrammet er Danmark blevet inddelt i henholdsvis yderkommuner, landkommuner, mellemkommuner og bykommuner. Denne inddeling af kommunerne efter "landdistriktsgrad" er sket ud fra 14 socioøkonomiske faktorer. Faktorerne er med til at beskrive området. De 14 faktorer er:

1. Befolkning pr. km²
2. Befolkning i landområder og byer under 1000 indbyggere - andel af befolkningen.
3. Areal i landzone som andel af kommunens areal.
4. Gennemsnitlig afstand til motorvej.
5. Antal arbejdspladser i forhold til antal beskæftigede
6. Gns afstand fra et punkt i kommunen til områder med stort overskud af arbejdspladser.
7. Beskæftigede i landbrugserhverv som andel af beskæftigede.
8. Udviklingen i beskæftigelsen 1994-2004.
9. Befolkningsudviklingen 1994-2004.
10. Befolkningen i alderen 17-64 år som andel af befolkningen.
11. Befolkningen i alderen 25-44 år som andel af befolkningen.
12. Indbyggere kun med grundskole uddannelse.
13. Indbyggere med mindst mellemlang uddannelse.
14. Beskatningsgrundlag pr indbygger.

I land- og yderkommuner tildeles aktionsgrupperne et budget bestående af EU-midler og midler fra Fødevareministeriet. I mellemkommuner tildeles aktionsgrupperne et budget af EU-midler alene og skal selv sørge for at finde national offentlig medfinansiering. I bykommuner kan der ikke opnås tilskud til etablering af lokale aktionsgrupper. Årsagen til denne fordeling af midlerne er ønsket om, at flest midler kommer derhen, hvor behovet er størst.

Landdistriktsindeks (antal kommuner)	
■ Yderkommuner	(16)
■ Landkommuner	(29)
■ Mellemkommuner	(18)
□ Bykommuner	(35)

Figur 1 Kort over inddelingen af landet i kommunetyper

"Landdistriktskommuner - indikatorer for landdistrikt". Rapport over opdelingen af de danske kommuner efter landdistriktsgrad fra Danmarks Jordbrugsforskning.

Inddeling af fiskeriudviklingsområder

I forbindelse med fiskeriudviklingsprogrammet kan alle kommuner i princippet etablere en lokal aktionsgruppe, men tilskuddets størrelse afhænger af antallet af fiskerihavne med en minimums landingsværdi.

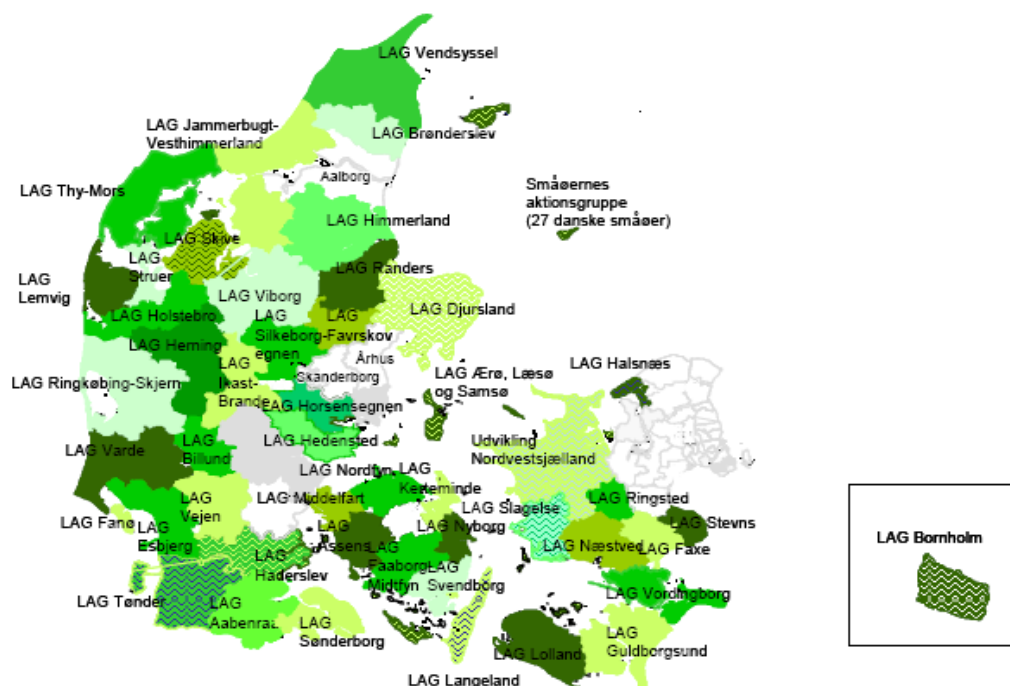

Bekendtgørelse nr. 142 af 24. februar 2009 om oprettelse og drift af lokale aktionsgrupper under fiskeriudviklingsprogrammet 2007-2013.

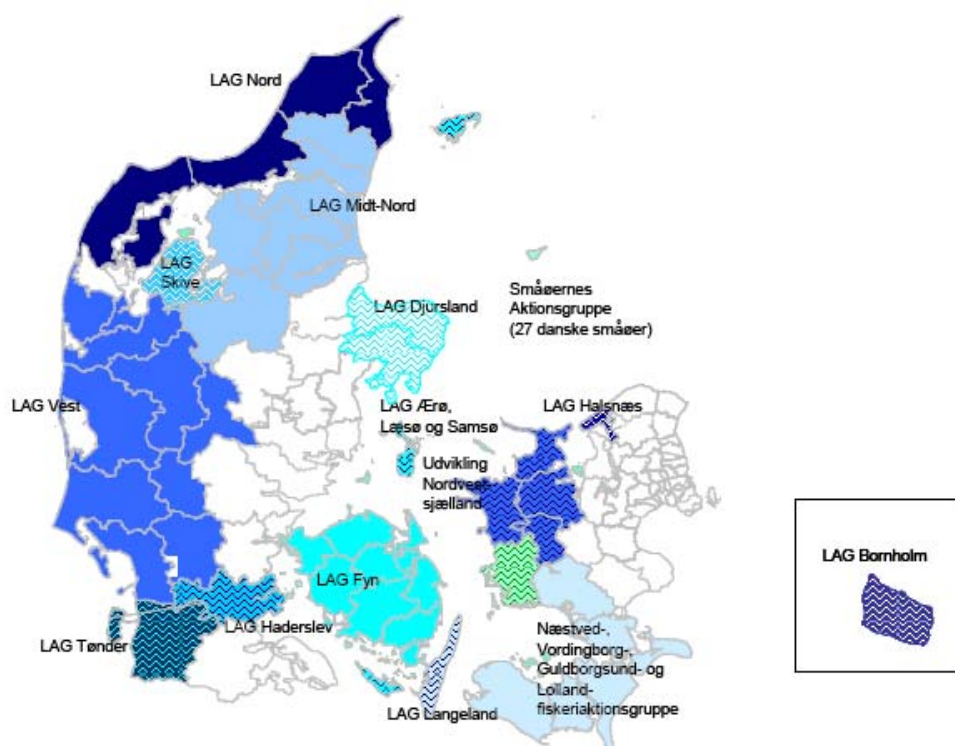
Status

I løbet af 2007 og 2008 er der etableret 56 lokale aktionsgrupper i alt, 40 aktionsgrupper i landdistriktskommuner, 5 aktionsgrupper i fiskeriområder og 11 aktionsgrupper, der dækker såvel landdistriktskommuner som fiskeriområder. Vi kalder sidstnævnte fælles lokale aktionsgrupper.

I hovedparten af landdistriktskommunerne har parterne fundet det mest hensigtsmæssigt at danne en aktionsgruppe, der følger en enkelt kommunes grænser, mens alle de 5 lokale aktionsgrupper i fiskeriområder dækker større geografiske områder med flere kommuner. Tilsammen dækker aktionsgrupperne 59 af de 63 landdistriktskommuner, der har haft mulighed for at etablere lokale aktionsgrupper. I fiskeriudviklingsområderne indgår 50 kommuner i de dannede aktionsgrupper. Se kort nedenfor. Bølgede felter viser fælles lokale aktionsgrupper.

Figur 2 Kort over etablerede aktionsgrupper under landdistriktsprogrammet 2007-2013

Figur 3 Kort over etablerede aktionsgrupper under fiskeriudviklingsprogrammet 2007 – 2013

På www.landdistrikter.dk og www.fiskeriudvikling.dk kan du finde en liste med alle aktionsgrupper og et link til deres egen hjemmeside med navne på formænd eller koordinators for grupperne. På aktionsgruppernes egne hjemmesider kan du finde deres strategi, kontaktoplysninger samt beskrivelse af de projekter, der modtager tilskud.

Principper for arbejdet

Arbejdet i lokale aktionsgrupper er inspireret af LEADER-metoden, og bygger på følgende principper:

Partnerskab

Det grundlæggende element er, at der etableres lokale aktionsgrupper, som skaber et partnerskab af repræsentanter fra henholdsvis den private sektor, det frivillige foreningsliv og de offentlige myndigheder. Endvidere giver Danmark mulighed for, at lokale borgere, uden tilknytning til fx foreninger, involveres.

Bottom-up strategi

Bottom-up strategi betyder, at der opmuntres til at udvikle nærdemokrati – at idéer og beslutninger kommer nedefra og op. På den måde gøres initiativerne mere levedygtige. Det er væsentligt for bottom-up strategien, at de lokale aktionsgrupper har en reel kompetence til at forvalte offentlige midler – en kompetence der ellers normalt tilfalder de offentlige myndigheder.

Områdebaseret tilgang

Den områdebaserede tilgang betyder, at den lokale aktionsgruppe udarbejder en lokal udviklingsstrategi med udgangspunkt i netop deres geografiske områdes behov og udfordringer.

Tværasektoriel tilgang

Den lokale aktionsgruppes strategi og de projekter, aktionsgruppen støtter, skal være sammenkædet og koordineret som helhed. Initiativerne sker på tværs af sektorer i lokalsamfundet.

Netværkssamarbejde mellem lokale aktionsgrupper

Det er væsentligt, at der sker udveksling af information om landdistriktsudvikling mellem de lokale aktionsgrupper. Fødevareministeriet har oprettet et netværkscenter, som har til opgave at skabe grobund for erfaringsudveksling og sprede information mellem aktionsgrupperne.

Gennemførelse af innovative strategier*

De lokale projekter kan være innovative. Innovative projekter støtter det lokale liv på nye måder.

Gennemførelse af samarbejdsprojekter*

Gennemførelse af samarbejdsprojekter mellem lokale aktionsgrupper er ligeledes en mulighed. Samarbejde mellem aktionsgrupper kan ske nationalt eller internationalt.

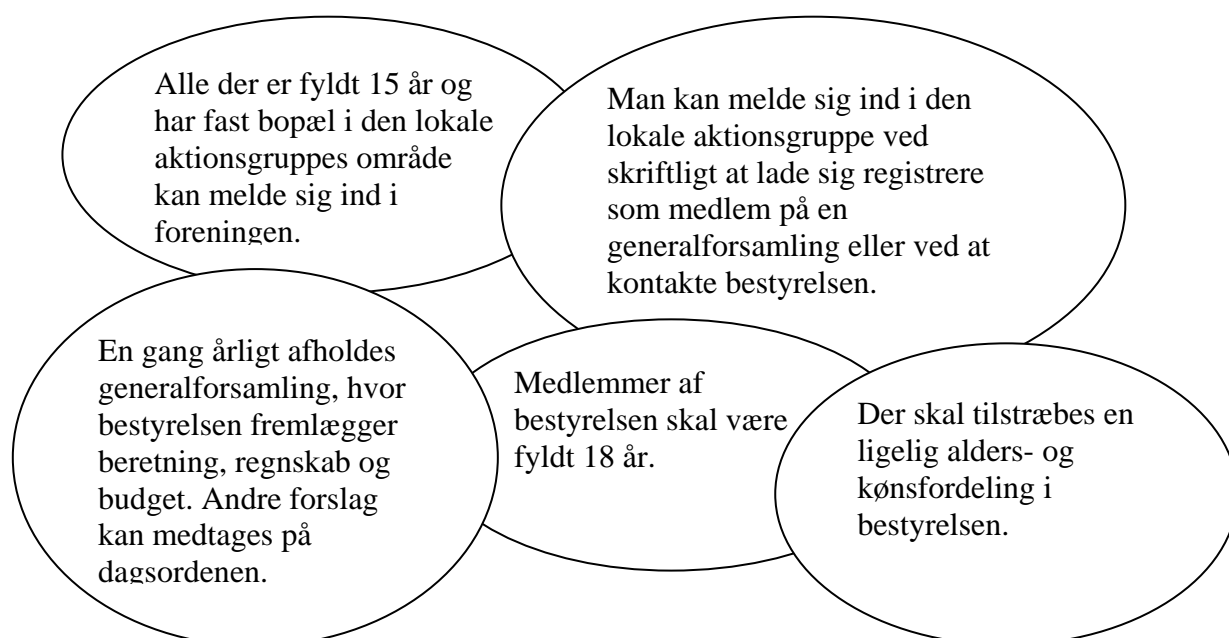
Tabel 1 Principper for LEADER-metoden.

*) Er ikke et krav i det danske landdistriktsprogram og fiskeriudviklingsprogram for perioden 2007–2013.

Organisation

En lokal aktionsgruppe er et partnerskab for alle med interesse for at drive udviklingen i landdistrikter og fiskeriområder i fællesskab og i bredt samspil med lokalsamfundet. Det gælder private borgere, virksomheder, grupper, foreninger, organisationer samt kommunale og regionale myndigheder. Alle, der har lyst til at gøre en indsats for det område, de bor i, kan være medlem af en lokal aktionsgruppe. De eneste betingelser for at blive medlem af aktionsgruppen er, at man er fyldt 15 år og har fast bopæl inden for den lokale aktionsgruppes geografiske område.

En lokal aktionsgruppe er organiseret som en forening med medlemmer og bestyrelse fra det lokale område. Foreningen oprettes ved en stiftende generalforsamling, hvor bestyrelsen, inklusiv formand, vælges, og foreningens vedtægter fastsættes. For at kunne vælges til bestyrelsen skal man være fyldt 18 år. Aktionsgruppen skal derefter afholde generalforsamling én gang årligt, hvor der blandt andet skal være valg til bestyrelsen.

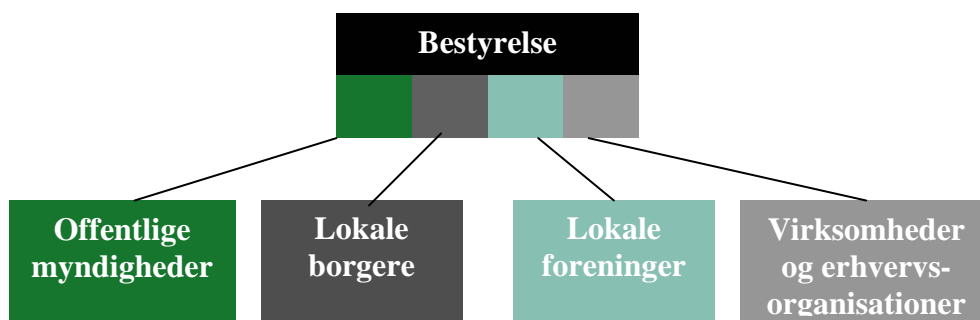

Figur 4 Om organiseringen af den lokale aktionsgruppe

Bestyrelsen bør bestå af repræsentanter fra nedenstående fire grupper:

- ⇒ Lokale borgere
- ⇒ Lokale virksomheder og erhvervsorganisationer
- ⇒ Lokale natur-, miljø-, kultur-, borger- og fritidsforeninger
- ⇒ Offentlige myndigheder

Offentlige myndigheder må dog højst udgøre 30 % af den samlede bestyrelse. Denne gruppe består typisk af repræsentanter fra kommune og region eller det regionale vækstforum.

Figur 5 Partnere i en lokal aktionsgruppe og dens bestyrelse

Fordelen ved at danne partnerskaber på tværs af traditionelle samarbejdsflader er, at der kan opstå nye projekter, der ikke ellers var blevet skabt. Nye idéer, nye vinkler og utraditionelle og nyskabende projekter og løsninger eller fremgangsmåder kan blive skabt ud af partnerskaber.

Valg til bestyrelsen

Valg til bestyrelse og valg af formand kan ske ved at generalforsamlingen først vælger en samlet bestyrelse og derefter vælger en formand blandt de valgte bestyrelsesmedlemmer. Generalforsamlingen kan også vælge at lade de to valg ske uafhængigt af hinanden.

Læs mere om bestyrelsen og dens arbejde i kapitel 3.

Opgaver for medlemmerne af den lokale aktionsgruppe

Som forening består den lokale aktionsgruppe af medlemmer. Disse medlemmer repræsenterer de fire grupper nævnt i ovenstående afsnit og er en vigtig del af partnerskabet. Medlemmerne af den lokale aktionsgruppe har til opgave at:

- ⇒ Vælge en bestyrelse og en formand på generalforsamlingerne
- ⇒ Indgå i dialog med bestyrelsen om udviklingsstrategien, samt godkende den og eventuelt senere ændringer hertil
- ⇒ Godkende årsrapport, årsberetning og budget på generalforsamlingerne
- ⇒ Opfordre folk til at indsende projektansøgninger til projekter, der kan være med til at opfylde den lokale udviklingsstrategi
- ⇒ Orienter baglandet om aktionsgruppens virke
- ⇒ Deltage eller bistå ved andre arrangementer i aktionsgruppen

Derudover kan medlemmerne være med til at drive udviklingen i deres område ved at gøre opmærksom på aktionsgruppen og dens muligheder for at yde tilskud. Medlemmerne kan hjælpe med at finde samarbejdspartnere, danne netværk, formidle idéer og meget andet. Medlemmerne kan også indgå i arbejdsgrupper, som bestyrelsen nedsætter, hvor der arbejdes med bestemte områder eller temaer. Det er bestyrelsen for den lokale aktionsgruppe, der har ansvaret for aktionsgruppens aktiviteter og for at nå de mål, der er fastsat i strategien, men medlemmerne kan i lige så høj grad som bestyrelsen være med at udføre aktiviteterne og være opsøgende i forhold til mulighederne.

Budget til aktionsgrupperne

I 2009 modtager aktionsgrupper i landdistrikterne beløb til administration og projekter svarende til de beløb, de havde til rådighed i hvert af årene 2007 og 2008, og kan samtidig disponere over uforbrugte midler fra 2007/2008.

For aktionsgrupper i fiskeriområderne videreføres midler fra 2007/2008 til brug for administration samt projekter i 2009. Dertil har aktionsgrupperne i fiskeriområderne mulighed for at modtage et budget bestående af EU-midler alene. Det betyder, at projektholdere selv skal finde den offentlige nationale medfinansiering, der skal modsvare tilskuddet fra EU. Med national finansiering menes ”danske penge” – det vil sige alle slags offentlige midler, så længe de *ikke* fra EU.

Se mere om budgetfordelingen til de enkelte lokale aktionsgrupper på hjemmesiderne under lokale aktionsgrupper.

Læs mere om tilskud til løn og administration i kapitel 4.

Lovgrundlag

De overordnede regler for aktionsgrupperne er fastsat af EU og udmøntet i dansk lovgivning.

For lokale aktionsgrupper i landdistrikter

De gældende regler om tilskud til udviklingen af landdistrikter fremgår af:

Overordnede forskrifter:

- Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 af 20. september 2005 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af landdistrikterne (ELFUL) med senere ændringer. (*Rammebestemmelserne*).
- Kommissionens forordning (EF) nr. 1974/2006 af 15. december 2006 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 om støtte til udvikling af landdistrikterne fra den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af landdistrikterne (ELFUL) med senere ændringer. (*Gennemførelsesbestemmelserne*).
- Lov nr. 316 af 31. marts 2007 om udvikling af landdistrikterne (landdistriktsloven). (*National lovgivning*).

Vedrørende aktionsgruppernes drift:

- Bekendtgørelse nr. 141 af 24. februar 2009 om oprettelse og drift af lokale aktionsgrupper under landdistriktsprogrammet for perioden 2007-2013. (*Driftsbekendtgørelse*).
- Denne bekendtgørelse fastsætter reglerne for oprettelse og drift af lokale aktionsgrupper
- Vejledning til bekendtgørelse om oprettelse og drift af lokale aktionsgrupper i landdistrikter. (*Driftsvejledning*).
- Denne vejledning gennemgår, hvordan de lokale aktionsgrupper etableres, og hvordan reglerne er for driften af aktionsgrupperne.
- Vejledning om anmodning om udbetaling. Tilskud til drift og administration af lokale aktionsgrupper under landdistriktsprogrammet og fiskeriudviklingsprogrammet 2007-2013. (*Udbetalingsvejledning*).
- Denne vejledning gennemgår, hvordan de lokale aktionsgrupper får udbetalt tilskud samt hvilke indberetninger, de lokale aktionsgrupper årligt skal indsende til FødevarerErhverv.

Vedrørende tilskud til projekter:

- Bekendtgørelse nr. 255 af 31. marts 2009 om tilskud til projekter vedrørende etablering af attraktive levevilkår i landdistrikterne. (*Projektbekendtgørelse*).
- Bekendtgørelse nr. 254 af 31. marts 2009 om tilskud til projekter vedrørende etablering af nye arbejdspladser i landdistrikterne. (*Projektbekendtgørelse*).
- Disse bekendtgørelser fastsætter rammerne for hvilke typer af projekter, der kan opnå tilskud under ordningen om nye arbejdspladser i landdistrikterne.
- Vejledning om tilskud til projekter vedrørende etablering af nye arbejdspladser og attraktive levevilkår i landdistrikterne. (*Projektvejledning*).
- Denne vejledning gennemgår hvilke projekter, der kan søge om tilskud og gennemgår trin for trin, hvordan projektholdere søger om tilskud samt udfylder ansøgningsskemaet.
- Vejledning om udbetaling af tilskud. (*Udbetalingsvejledning for projektholdere*).
- Denne vejledning gennemgår hvorledes projektholdere får udbetalt tilskuddet.

- Vejledning om samarbejdsprojekter
- Denne vejledning gennemgår hvordan lokale aktionsgrupper kan søge om tilskud til forberedelse og udvikling af samarbejde.

For lokale aktionsgrupper i fiskeriområder

De gældende regler om tilskud til udviklingen af fiskeriområder fremgår af:

Overordnede forskrifter:

- Rådets forordning (EF) nr. 1198/2006 af 27. juli 2006 om Den Europæiske Fiskerifond. (*Rammebestemmelser*).
- Kommissionens forordning (EF) nr. 498/2007 af 26. marts 2007 om gennemførelsesbestemmelserne til Rådets forordning (EF) nr. 1198/2006 om Den Europæiske Fiskerifond. (*Gennemførelsesbestemmelser*).
- Lov nr. 1552 af 20. december 2006 om udvikling af fiskeri- og akvakultursektoren (fiskeriudviklingsloven). (*National lovgivning*).

Vedrørende aktionsgruppernes drift:

- Bekendtgørelse nr. 142 af 24. februar 2009 om oprettelse og drift af lokale aktionsgrupper under fiskeri-udviklingsprogrammet for perioden 2007-2013. (*Driftsbekendtgørelse*).
- Denne bekendtgørelse fastsætter rammerne for hvilke typer af projekter, der kan opnå tilskud under ordningen om bæredygtig udvikling af fiskeriområder.
- Vejledning til bekendtgørelsen om oprettelse og drift af lokale aktionsgrupper i fiskeriområder. (*Driftsvejledning*).
- Vejledningen gennemgår skridt for skridt processerne og reglerne for oprettelsen og driften af de lokale aktionsgrupper.
- Vejledning om anmodning om udbetaling. Tilskud til drift og administration af lokale aktionsgrupper under landdistriktsprogrammet og fiskeriudviklingsprogrammet 2007-2013. (*Udbetalingsvejledning*).
- Denne vejledning gennemgår, hvordan de lokale aktionsgrupper får udbetalt tilskud, samt hvilke indberetninger, den lokale aktionsgruppe årligt skal indsende til FødevarerErhverv.

Vedrørende projekter:

- Bekendtgørelse nr. 256 af 31. marts 2009 om tilskud til projekter vedrørende bæredygtig udvikling i fiskeriområder. (*Projektbekendtgørelse*).
- Det er denne bekendtgørelse, der sætter rammerne for, hvilke projekter de lokale aktionsgrupper kan indstille til støtte.
- Vejledning om tilskud til projekter vedrørende bæredygtig udvikling af fiskeriområder. (*Projektvejledning*).
- Denne vejledning gennemgår hvilke projekttyper, der kan søge om tilskud og gennemgår trin for trin, til hvad og hvordan projektholdere søger om tilskud, samt udfyldelse af ansøgningsskemaet.
- Vejledning om udbetaling af tilskud. (*Udbetalingsvejledning for projektholdere*).
- Denne vejledning gennemgår hvorledes projektholdere får udbetalt tilskuddet.

Regelgrundlaget kan findes i sin fulde ordlyd via hjemmesiderne www.landdistrikter.dk og www.fiskeriudvikling.dk.

3. Bestyrelsen for den lokale aktionsgruppe

Medlemmer af den lokale aktionsgruppe vælger bestyrelsen og formanden på foreningens generalforsamling. Hvis en person vil være med i bestyrelsen, skal vedkommende melde sig ind i foreningen, lade sig opstille som kandidat og evt. møde op til generalforsamlingen.

Bestyrelsen konstituerer sig selv på det første bestyrelsesmøde efter generalforsamlingen med næstformand, sekretær og evt. andre relevante poster.

Opgaver for bestyrelsen

Det er bestyrelsens ansvar, at foreningen når de mål og dermed den udvikling, som er blevet fastsat i den lokale udviklingsstrategi. Det er bestyrelsens hovedopgave at varetage den overordnede og den daglige ledelse af aktionsgruppen.

Bestyrelsen for den lokale aktionsgruppe har således blandt andet til opgave at:

- ⇒ udarbejde en lokal udviklingsstrategi
- ⇒ fastsætte en forretningsorden for bestyrelsesarbejdet
- ⇒ arbejde for at gennemføre aktiviteter og mål i udviklingsstrategien
- ⇒ støtte og vejlede ildsjæle der har ideer til projekter
- ⇒ tage initiativ til nye aktiviteter i landdistrikter og fiskeriområder
- ⇒ oplyse om tilskudsmuligheder
- ⇒ indstille projekter til tilskud i Fødevareministeriet
- ⇒ involvere og informere medlemmerne og lokalområdet i og om udviklingen
- ⇒ deltage i netværksaktiviteter med andre aktionsgrupper
- ⇒ indkalde til generalforsamling i foreningen
- ⇒ udarbejde årsregnskab og budget
- ⇒ udarbejde årsberetning, herunder følge op på, om målene i udviklingsstrategien opfyldes
- ⇒ bidrage til tilsyn (besigtigelse) ved støttede projekter
- ⇒ evt. ansætte en koordinator, der kan varetage nogle af opgaverne.

Bestyrelsen skal tage initiativ til at udarbejde en lokal udviklingsstrategi og herefter arbejde for at gennemføre de aktiviteter og nå de mål, som er fastlagt i strategien. Bestyrelsen skal blandt andet beslutte hvilke projektansøgninger, der skal gives tilskud til. Det betyder, at den lokale aktionsgruppe skal vælge at give tilskud til netop de projekter, som gruppen vurderer, bedst vil kunne opfylde strategien.

Netværkscentret inviterer bestyrelserne til møder for at udveksle erfaringer og drøfte emner af betydning for bestyrelsens arbejde. En gang årligt afholdes årsmøde for bestyrelsesmedlemmer og koordinatore, og to gange årligt afholdes koordinatormøder. Er der ønsker til emner på disse møder, er man altid velkommen til at ringe eller skrive til Netværkscentret.

Arrangementer annonceres på hjemmesiden og via det elektroniske nyhedsbrev "NetværksInfo" til aktionsgrupperne.

Organisering af bestyrelsesarbejdet

Bestyrelsen beslutter hvordan bestyrelsesarbejdet organiseres. Det kan gøres ved at tildele bestyrelsesmedlemmerne forskellige opgaver. Fx kan bestyrelsen vælge at hvert bestyrelsesmedlem er ansvarligt for at videregive information til deres geografiske område (fx en kommune). Det kan også være at hvert af bestyrelsesmedlemmerne (evt. to og to), har ansvar for et netværk i relation til strategiens emner, eller for arbejdsgrupper, som bestyrelsen har nedsat. Rolle- og opgavefordelingen kan skrives ind i bestyrelsens arbejdsprogram, jf. nedenfor.

Bestyrelsens arbejdsprogram

Efter generalforsamlingen bør den nytiltrådte bestyrelse udarbejde et arbejdsprogram for det kommende år. Formanden kan i samarbejde med næstformanden eller andre fra bestyrelsen lave udkast til dette inden den årlige generalforsamling. Det kan ske når bestyrelsen/formanden har udarbejdet beretningen for det foregående år, hvor der er gjort status over, hvad aktionsgruppen har opnået og det bliver tid til at se fremad på det nye år og de udfordringer, der ligger der.

Det årlige arbejdsprogram har til formål at sørge for en plan for at få gennemført dele af aktionsgruppens strategi og opfyldelse af nogle af de mål, aktionsgruppen har fastsat.

Generalforsamling

Bestyrelsen er ansvarlig for én gang årligt at afholde generalforsamling. I den forbindelse skal bestyrelsen udarbejde en dagsorden, udsende indkaldelse til generalforsamling og udarbejde det materiale, som skal fremlægges til godkendelse på generalforsamlingen (årsrapport, budget og beretning).

Bestyrelsen fremlægger beretningen for de øvrige medlemmer af den lokale aktionsgruppe om det foregående år og de overordnet om projekter, der er gennemført, samt de mål, aktionsgruppen har nået.

Udover vedtagelse af de mere formelle ting, kan generalforsamlingen benyttes til at få inspiration gennem oplægsholdere udefra eller på anden måde bidrage til en del af aktionsgruppens arbejde.

I udbetalingsvejledningen kan du læse mere om kravene i forbindelse med generalforsamlingen, herunder årsrapport, budget samt beretningen og dens indhold.

Bestyrelsens ansvar

Som medlem af bestyrelsen er man med til at forvalte offentlige penge. Dette medfører et særligt ansvar hos det enkelte bestyrelsesmedlem.

Dette ansvar betyder blandt andet, at man som bestyrelsesmedlem skal:

- ⇒ benytte objektive kriterier ved vurdering af ansøgninger og behandling af sager,

- ⇒ medvirke til gennemsigtighed og åbenhed i alle beslutninger og processer, så både myndigheder og borgere kan få indsigt i de arbejdsmetoder, prioriteringer og udvælgelseskriterier, bestyrelsen benytter, dog under hensyntagen til kravet om tavshedspligt, ved behandling af sager med personfølsomme oplysninger,
- ⇒ være indstillet på at skulle varetage fælles interesser for borgerne i aktionsgruppens geografiske område og
- ⇒ medvirke til at bestyrelsens arbejde foregår i overensstemmelse med bestemmelserne i landdistrikts- og/eller fiskeriudviklingsprogrammet.

Tavshedspligt

Arbejdet i bestyrelsen er omfattet af reglerne om tavshedspligt i offentlige tjenester. Det vil sige, at mange af de oplysninger, bestyrelsesmedlemmerne modtager, er fortrolige. Det kan både være mundtlige og skriftlige oplysninger (fx dokumentationsmateriale om enkeltpersoners, private selskabers eller foreningers økonomiske, personlige eller interne forhold, herunder oplysninger om tekniske indretninger, om fremgangsmåder eller om drifts- og/eller forretningsforhold).

Reglerne for tavshedspligt indgår også i aktionsgruppernes vedtægter. I Håndbog 2 findes en uddybning af dette.

Habilitet

Deltagelse i bestyrelsens arbejde er omfattet af habilitetsreglerne i Forvaltningsloven. Medlemmer af bestyrelsen kan være inhabile ved bestyrelsens behandling af ansøgninger om tilskud. Er et bestyrelsesmedlem inhabil i behandlingen af en ansøgning, forlader bestyrelsesmedlemmet mødet imens sagen behandles.

Reglerne om habilitet indgår i aktionsgruppens vedtægter. Læs mere i Håndbog 2 om habilitetsreglernes anvendelse i forbindelse med bestyrelsens behandling af ansøgninger.

Offentlighed

Lov om offentlighed i forvaltningen finder anvendelse for foreningens virksomhed.

Dette indgår i driftsbekendtgørelsen for aktionsgrupperne og er uddybet i Håndbog 2.

Forretningsorden

Bestyrelsen er selv ansvarlig for at udarbejde en forretningsorden for bestyrelsesmøderne mv.

Forretningsordenen fastsætter retningslinjerne for:

- ⇒ hvordan bestyrelsen træffer beslutninger
- ⇒ hvornår beslutninger træffes skriftligt eller mundtligt
- ⇒ hvem der indkalder til møder og hvor tidligt, der indkaldes til møder
- ⇒ hvornår der kan afholdes ekstraordinære bestyrelsesmøder
- ⇒ hvordan mødet ledes
- ⇒ suppleanternes rolle
- ⇒ sagsfremlæggelse og
- ⇒ andre relevante forhold.

På første bestyrelsesmøde efter den årlige generalforsamling bør den nye bestyrelse godkende forretningsordenen efter indarbejdelse af eventuelle ændringer.

Der er udarbejdet en standardforretningsorden, som bestyrelsen kan følge eller tage udgangspunkt i. Den kan findes på hjemmesiden for de lokale aktionsgrupper.

Mødeledelse

Bestyrelsen fastsætter, hvordan mødet ledes og af hvem. Der kan udpeges en fast mødeleder, fx formanden eller det kan være en rolle, der går på skift imellem bestyrelsesmedlemmerne.

Mødelederen kan have til opgave, at:

- ⇒ sikre, at der foreligger en dagsorden før mødet
- ⇒ sikre, at der er klarhed over, hvem der skal forberede hvilke punkter
- ⇒ indlede mødet med en ”kontrakt”: afklaring af, hvad der skal nås/beslutes på mødet, hvor lang tid man har – og evt. prioritering af dagsordenspunkterne
- ⇒ disponere tiden
- ⇒ fastholde drøftelsen af dagsordenspunkterne
- ⇒ sikre, at alle medlemmernes synspunkter bliver hørt
- ⇒ sikre, at kommunikationen bliver klar og tydelig og konstruktiv
- ⇒ sikre, at interessemodsætninger og konflikter bliver synliggjort og undersøgt
- ⇒ sikre, at der træffes beslutninger
- ⇒ slutte mødet, eller evt. hvert punkt, af med en opsummering af, hvad bestyrelsen har aftalt, og hvem der gør hvad hvornår
- ⇒ følge op på vedtagne beslutninger på sidste møde.

Kilde: www.arbejdsmiløweb.dk

Her kan bestyrelsen finde flere værktøjer og inspiration til mødeledelsen og arbejdets fordeling i bestyrelsen.

4. Tilskud til drift og administration

En del af de midler, Fødevarerhverv tildeler den lokale aktionsgruppe, kan bruges til drift og administration, herunder til løn ved ansættelse af en koordinator, køb af konsulenttimer eller dækning af andre driftsudgifter, herunder afholdelse af møder og kommunikation. Tilskuddet kan også bruges til kompetenceudvikling i form af kurser til den lokale aktionsgruppes bestyrelse og koordinatoren eller andre, der bistår bestyrelsen med arbejdet. Kompetenceudvikling kan også opnå tilskud som et projekt. Projekter om kompetenceudvikling skal være målrettet gennemførslen af udviklingsstrategien og kan ikke give et generelt uddannelsesløft til området.

Størrelsen af tilskud til drift

Den lokale aktionsgruppes budget til administration og løn fordeles forskelligt, alt efter om der er tale om en gruppe under fiskeriudviklingsprogrammet eller landdistriktsprogrammet, men for sidstnævnte også alt efter hvilken type landdistriktskommune, aktionsgruppen er beliggende i.

Aktionsgrupper i landdistrikter

Bestyrelsen for lokale aktionsgrupper i yderkommuner og landkommuner kan årligt bruge op til 20 pct. af aktionsgruppens tildelte finansielle ramme til drift og administration. De lokale aktionsgrupper må udover de 20 pct. gerne modtage tilskud fra fx kommunen til drift og administration.

Lokale aktionsgrupper i mellemkommuner kan årligt bruge op til 20 pct. af aktionsgruppens tildelte finansielle ramme til drift og administration, men er selv ansvarlige for at fremskaffe offentlig national (dansk) medfinansiering af en tilsvarende størrelse for at få midlerne udbetalt. Fordelingen mellem offentlige nationale (danske) midler og EU-midler er 55/45. Har aktionsgruppen udarbejdet et budget til drift og administration på 100.000,- kan der gives et EU-tilskud fra Fødevarerministeriet på 55.000,- forudsat at aktionsgruppen selv skaffer en offentlig national (dansk) medfinansiering på mindst 45.000,-.

Aktionsgrupper i fiskeriområder

Lokale aktionsgrupper i fiskeriområder kan bruge op til 10 pct. af deres samlede budget til at aflønne en koordinator og til administration, medmindre andet godkendes af Fødevarerministeriet. De lokale aktionsgrupper må udover de 10 pct. gerne modtage tilskud til drift og administration fra fx kommunen.

Fælles aktionsgrupper i landdistrikter og fiskeriudviklingsområder

For en fælles aktionsgruppe under landdistriktsprogrammet og fiskeriudviklingsprogrammet skal budgetterne og regnskaberne holdes adskilt. Den samme koordinator kan aflønnes fra begge programmer, men koordinatoren skal føre timeregnskab over timeforbruget for hvert af de to programmer.

Se mere i udbetalingsvejledningen om timesedler og udbetaling af tilskud.

Ansættelse af koordinator

Bestyrelsen for den lokale aktionsgruppe kan vælge at ansætte en koordinator eller købe timer hos en konsulent eller lignende firma – enten alene eller sammen med andre aktionsgrupper. Det er bestyrelsen, som er arbejdsgiver og står for ansættelsesforholdet. Koordinatoren repræsenterer således, uanset ansættelsesforhold, udelukkende aktionsgruppen. Hvis koordinatoren er ansat af to lokale aktionsgrupper, skal der foreligge to separate ansættelseskontrakter.

Ansættes koordinator direkte under foreningen har bestyrelsen et arbejdsgiveransvar, og hvad deraf følger (forsikring mv.). Købes koordinatorydelserne på timebasis hos en konsulent / et konsulentfirma, har konsulentfirmaet arbejdsgiveransvaret. Har aktionsgruppen en koordinator, som er ansat hos kommunen, erhvervsrådet eller en organisation, kan der samtidigt indgås aftale om koordinators arbejdssted og fx kontorhold. Aktionsgruppen kan fx betale et fast beløb for papir, telefon, kopiering, porto mv., hvor udgifterne afholdes af arbejdsstedet, som fakturerer aktionsgruppen for dette sammen med fakturering for lønnen til koordinator.

Læs mere om koordinatorens opgaver i kap. 5.

Udbetaling af tilskud til drift

Aktionsgrupperne skal indsende en anmodning om udbetaling til FødevarerErhverv for at få udbetalt tilskud til løn og administration. Det er muligt for aktionsgrupperne at få tilskud til løn og administration udbetalt som acontoudbetalinger én gang i kvartalet eller på baggrund af afholdte udgifter.

Aktionsgruppen kan i starten af hvert kalenderår lave én samlet anmodning om acontoudbetalinger for alle kvartaler i kalenderåret. Efter årets udløb indsendes en opgørelse over afholdte udgifter i overensstemmelse med acontobeløbet. Denne opgørelse skal vedlægges en revisorerklæring fra en registreret eller statsautoriseret revisor. Anmoder aktionsgruppen om udbetaling på baggrund af afholdte udgifter, skal anmodningen vedlægges en revisorerklæring fra en registreret eller statsautoriseret revisor.

Læs mere udbetalingsvejledningen og tilhørende skemaer, som findes her:
<http://www.dffe.dk/Default.aspx?ID=38724>

5. Koordinator

Som beskrevet i kap. 4 kan aktionsgruppen benytte en del af budgettet til administration og drift til at indgå aftale med en koordinator, der kan bistå med administrative opgaver, udadvendte opgaver og opgaver af mere tidskrævende karakter.

Opgaver for koordinatoren

Koordinatoren kan fungere som sekretariatsleder for den lokale aktionsgruppe og kan varetage opgaver som f.eks.

- ⇒ den daglige koordination af arbejdet i den lokale aktionsgruppe
- ⇒ at være sekretær for bestyrelsen, herunder udarbejde referat, udsende mødeindkaldelser mv.
- ⇒ at hjælpe til med udarbejdelsen af den lokale udviklingsstrategi
- ⇒ at bidrage til at mål og indsatser i den lokale udviklingsstrategi bliver opfyldt, herunder forberede projektansøgninger til behandling i bestyrelsen
- ⇒ at fungere som rådgiver i forbindelse med påbegyndelse og gennemførelse af projekter
- ⇒ at hjælpe ansøgere i udarbejdelsen af deres ansøgning
- ⇒ at tage initiativ til at i gang sætte aktiviteter, kontakte mulige projektmagere, koordinere projekter mv.
- ⇒ at koordinere aktionsgruppens arbejde med andre lokale, regionale, nationale eller internationale aktiviteter
- ⇒ at skaffe yderligere midler til den lokale aktionsgruppe eller henvise projektholdere til mulige finansieringskilder
- ⇒ at udføre tilsyn med gennemførte projekter og
- ⇒ at føre regnskab for aktionsgruppen, herunder indsende udbetalingsanmodninger og dokumentation til FødevarerErhverv.

Bestyrelsen for aktionsgruppen kan ansætte en koordinator på fuldtid eller deltid. Bestyrelsen kan også vælge at ansætte flere personer i et sekretariat, evt. med en koordinator som sekretariatsleder. Det er også en mulighed at købe sig til koordinatorydelserne på timebasis.

Det er bestyrelsens beslutning, hvilke af ovenstående opgaver koordinatoren udfører. Bestyrelsesmedlemmerne kan vælge selv at varetage nogle af opgaverne eller at ønske andre opgaver end de ovennævnte varetager. Det er vigtigt, at bestyrelsen får lavet en forholdsvis præcis aftale (skriftlig) med koordinatoren om, hvilke opgaver vedkommende varetager, så forventningerne mellem bestyrelse og koordinator er blevet afstemt. Det kan med tiden være nødvendigt at justere denne aftale, hvis f.eks. aktionsgruppens behov ændrer sig, eller det viser sig, at nogle opgaver tager mere af koordinatorens tid end først antaget.

Netværkscentret afholder jævnligt koordinatormøder og tekniske seminarer, så koordinatorene og bestyrelsesmedlemmerne for de lokale aktionsgrupper løbende bliver informeret og holdt ajour og får lejlighed til at udveksle erfaringer.

6. Den lokale udviklingsstrategi

Det er med aktionsgruppens lokale udviklingsstrategi, at grundpillen for aktionsgruppens arbejde støbes. Strategien skal godkendes af den lokale aktionsgruppes medlemmer, og det er derfor fornuftigt at inddrage dem og andre lokale grupper tidligt i forløbet.

Udviklingsstrategiens indhold

Der er en række krav til udviklingsstrategien, som skal overholdes. Disse gennemgås nedenfor.

Krav i henhold til landdistriktsprogrammet

Kravene er, at strategien skal:

- ⇒ gennemføres inden for rammerne af de prioriterede overordnede målsætninger i det danske landdistriktsprogram/ fiskeriudviklingsprogram 2007-2013
- ⇒ indeholde en analyse af den nuværende situation i landdistriktet/fiskeriområdet i den lokale aktionsgruppes geografiske område, herunder problemstillinger af særlig lokal betydning
- ⇒ indeholde kvantificerede målsætninger
- ⇒ indeholde en redegørelse for forventede aktiviteter, herunder finansiering af strategien samt hvordan en lokal helhedsorienteret og integreret udvikling i området forventes opnået
- ⇒ indeholde en redegørelse for, hvorledes lokale organisationer, foreninger, borgere, virksomheder og offentlige myndigheder er blevet involveret i udarbejdelsen af strategien samt tænkes involveret i gennemførelsen heraf
- ⇒ indeholde et budget og en tidsplan for gennemførelsen af aktiviteterne.

Strategien må gerne indeholde målsætninger for lokal udvikling, der ligger udover kravene ovenstående krav og finansieres med midler, der ligger udover dem, aktionsgruppen har til rådighed under landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammerne.

Der er udarbejdet et ansøgningsskema med en skabelon til den lokale udviklingsstrategi, som skal anvendes i forbindelse med indsendelsen af strategien til Fødevarerhverv. Skabelonen kan samtidig hjælpe den lokale aktionsgruppe igennem de punkter, der skal medtages i strategien, og til at få afklaret en række punkter omkring arbejdsdeling, gennemførelse af strategien mv.

Hvis den lokale aktionsgruppe er fælles for landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammerne skal aktionsgruppen udarbejde to adskilte strategier. De overordnede målsætninger i strategierne kan være de samme.

Aktionsgruppens egne krav

Den lokale aktionsgruppe kan vælge at fastsætte yderligere krav til projekterne end dem, der stilles i henhold til programmet (bekendtgørelsens regler). Sådanne egne krav bør fremgå af strategien. Aktionsgruppen kan fx vælge at stille krav om, at projekterne indeholder elementer af borgerinddragelse, nytænkning, samarbejde, formidling eller at de indeholder flere elementer i strategien.

Aktionsgruppen kan også vælge at have en række prioriteringskriterier, som bestyrelsen benytter i forbindelse med prioriteringen af projekterne.

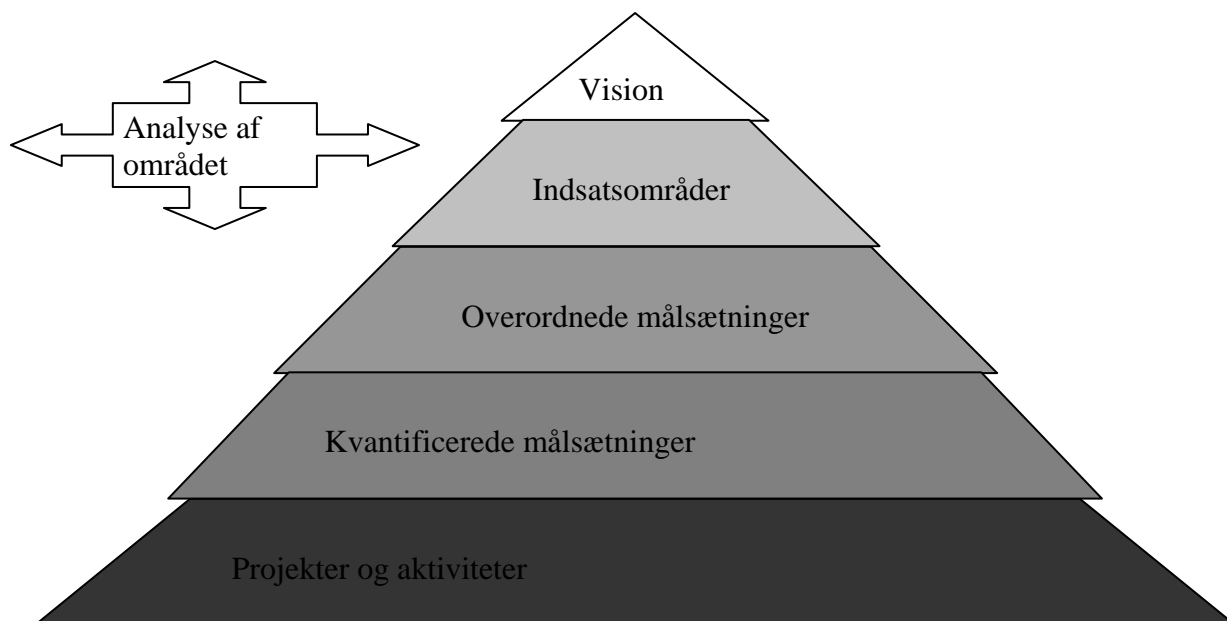

Læs mere om prioritering af projekter i Håndbog 2.

Vision og mål

Udviklingsstrategien lægger linjen for det fremtidige arbejde i aktionsgruppen. Ved bestyrelsens ansøgning om godkendelse af aktionsgruppen ved FødevarerErhverv er det et krav, at der udarbejdes en beskrivelse af det område, aktionsgruppen dækker. Strategien bygger videre på dette arbejde med en analyse af området, en såkaldt SWOT-analyse. Analysen klarlægger hvilke styrker, svagheder, muligheder og udfordringer, befolkningen i aktionsgruppens område står overfor.

På baggrund af analysen, samt de overordnede mål om at skabe arbejdspladser og attraktive levevilkår, definerer aktionsgruppen sine indsatsområder.

Figur 6 Figur over aktionsgruppens strategi

En række overordnede mål, som svarer til indsatsområderne *kan* opstilles. Inden for de forskellige indsatsområder *skal* der dog fastsættes nogle kvantificerbare mål. Aktionsgruppen arbejder for at nå sin vision gennem projekter og aktiviteter mv. inden for indsatsområderne.

Indsatsområder og mål kan med fordel udarbejdes i samspil med lokale aktører og interessenter. Se også næste afsnit om sammenhæng med andre regionale/lokale strategier.

Effekten af aktionsgruppens indsats

Aktionsgruppen skal også opstille nogle kvantitative mål i strategien, som er med til at udtrykke, hvad aktionsgruppen arbejder for at opnå. For at et projekt kan opnå tilskud gennem aktionsgruppen, skal projektet være med til at opfylde de kvantitative mål i strategien.

De kvantitative mål er i høj grad også en hjælp til aktionsgruppen selv, så den kan følge med i, om indsatsen har den ønskede effekt, og om aktiviteter og projekter er med til at opfylde strategien.

Eksempel: "Mikrovirksomheder"

Beskrivelsen af aktionsgruppens område viser, at der er mange enkeltmandsvirksomheder i området. Analysen viser også, at mange virksomheder er lukket de sidste år, at der er sket en nedgang inden for et af de erhverv, der tidligere har kendetegnet området (en trussel), og at arbejdsløsheden ligger over landsgennemsnittet. Analysen viser dog også, at en ny type virksomheder er kommet til (en mulighed).

→ Et af indsatsområderne i strategien kan være at skabe nye arbejdspladser i lokalområdet ved at udvikle lokale mikrovirksomheder.

→ Et overordnet mål kan være at skabe nogle gode vilkår for de nye virksomheder, så virksomhederne kan udvikle sig og ansætte nye medarbejdere.

→ Et konkret kvantitativt mål for udviklingen kan være, at 5 enkeltmandsvirksomheder udvikler sig gennem de igangsatte aktiviteter, så der skabes 5-10 nye arbejdspladser i lokalområdet.

→ Aktiviteterne kan være at danne netværk, gennemføre markedsanalyser eller investere i basale servicefaciliteter for erhvervslivet.

Eksempel: "Naturadgang"

Aktionsgruppens analyse viser, at en af styrkerne i lokalområdet er de mange naturområder, og at en af svaghederne er, at ikke mange benytter disse områder.

→ Aktionsgruppen har valgt natur som et tema i deres udviklingsstrategi. En del af visionen er, at områdets natur skal få folk til at vælge at bosætte sig/blive boende i området.

→ Indsatsområderne under temaet natur er at fremme adgangen til naturområderne og udbrede kendskabet til disse.

→ Aktionsgruppen fastsætter et overordnet mål om, at naturen skal være kendt som en af områdets kvaliteter.

→ Aktionsgruppens kvantificerede mål er at få etableret 4 nye stier med en samlet længde på 10 km, 6 steder med borde/bænke, 2 overnatningssteder (telte eller sheltere) med bålplads, at opsætte informationsskilte om områderne samt at få trykt nogle små foldere.

Yderligere muligheder for at få udbredt kendskabet til naturområderne kan være, at få andre hjemmesider til at omtale områderne (fx på kommunens hjemmeside eller på borgerforeningers hjemmesider).

Aktionsgruppen kan selv iværksætte analyser til brug for at måle effekten af deres indsats. Fx kan besøgstallet i visse områder tælles før og efter tiltagene, eller der kan laves en kort rundspørge på de nærliggende institutioner. Analyserne og erfaringerne kan være givtige i forbindelse med aktionsgruppens videre arbejde.

Se mere om indholdet i udviklingsstrategien i skabelonen til denne. Vær opmærksom på, at der er forskellige skabeloner til aktionsgrupper i landdistrikter, fiskeriområder samt fælles aktionsgrupper.

Sammenhæng med andre regionale og lokale strategier.

Aktionsgruppens udviklingsstrategi skal indgå i et samspil med de øvrige strategier for lokalområdet, der er udarbejdet af kommuner og regioner.

Det drejer sig f.eks. om den regionale erhvervsudviklingsplan, der er udarbejdet af regionens Vækstforum. Derudover står regionsrådene i spidsen for at udarbejde regionale udviklingsplaner, der fungerer som paraply for udviklingen på alle områder i regionen.

Hver kommune udarbejder desuden sin egen kommuneplan for udviklingen og tiltagene i kommunens område.

Aktionsgrupperne anbefales derudover at undersøge hvilke andre planer og strategier, der gælder for lokalområde fx inden for turisme.

Godkendelse af udviklingsstrategien

Udviklingsstrategien og eventuelle ændringer af denne skal godkendes ved tre instanser:

1. Den lokale aktionsgruppe

I første omgang skal udviklingsstrategien godkendes af den lokale aktionsgruppes medlemmer. Det kan fx foregå ved, at bestyrelsen lægger udviklingsstrategien på aktionsgruppens hjemmeside og beder alle medlemmer om at sende deres bemærkninger til bestyrelsen inden for en frist på 14 dage. Bestyrelsen kan også indkalde til møde, hvor strategien debatteres, rettes til og herefter godkendes.

2. Regionsråd, vækstfora og kommuner

Når udviklingsstrategien er godkendt af medlemmerne af den lokale aktionsgruppe, skal den godkendes af regionens/regionernes regionsråd og vækstfora og den/de berørte kommuner inden for en frist på 14 dage. Der er ikke krav om en politisk godkendelse, men om en administrativ vurdering af, at der ikke er modstrid mellem aktionsgruppens lokale udviklingsstrategi og de fastlagte regionale og kommunale udviklingsstrategier.

3. FødevarerErhverv

Herefter sender aktionsgruppen den lokale udviklingsstrategi til FødevarerErhverv til endelig godkendelse. FødevarerErhverv vurderer, om udviklingsstrategien ligger inden for rammerne af landdistriktsprogrammet og/eller fiskeriudviklingsprogrammet samt om øvrige krav er opfyldt.

Når alle krav er opfyldt, godkendes strategien, og den lokale aktionsgruppe kan arbejde for opfyldelse af målene i denne.

Ændring af udviklingsstrategien

Bestyrelsen skal som tidligere nævnt arbejde for at opnå de mål, der er fastsat i strategien. Det kan imidlertid blive nødvendigt at justere strategien eller endog foretage større ændringer heraf. Er der f.eks. mål i strategien, som viser sig for vanskelige at opnå, kan det være nødvendigt at satse på andre aktiviteter. Hvis det viser sig svært at opnå de ønskede effekter indenfor indsatsområder/mål i strategien, bør bestyrelsen dog i første omgang undersøge, om dette kan forbedres ved at iværksætte andre aktiviteter, få dialog i gang med andre aktører mv.

Se driftsvejledningen vedrørende ændringer til strategien samt procedure for ny godkendelse.

7. Dialog og inddragelse

Bestyrelsen skal sikre, at der er opbakning til dens arbejde, herunder opbakning til den måde hvorpå udviklingsstrategien gennemføres. Strategien bør forankres hos medlemmerne, så de føler ejerskab overfor den og forpligter sig til at bidrage til at gennemføre de ønskede projekter. Den øvrige lokalbefolkning skal i videst muligt omfang inddrages og gøres opmærksom på mulighederne for at få tilskud til projekter. En aktiv dialog med medlemmerne og lokalsamfundet kan være med til at skabe forståelse for aktionsgruppens arbejde bl.a. de indsatsområder og mål, aktionsgruppen har fastlagt.

Opbakningen kan sikres ved at inddrage medlemmerne af den lokale aktionsgruppe og andre borgere, foreninger, virksomheder, institutioner osv. både i arbejdet med udviklingsstrategien, men også i det løbende arbejde og i forbindelse med gennemførelse af konkrete projekter.

Dialogen og inddragelsen kan f.eks. ske ved at:

- ⇒ Indkalde til temamøder, debattmøder, idé-værksteder eller andre borgerarrangementer.
- ⇒ Holde informationsmøder om projektmuligheder.
- ⇒ Nedsætte arbejdsgrupper hvor andre medlemmer end bestyrelsens medlemmer deltager.
- ⇒ Oprette netværk.
- ⇒ Holde møder med foreninger, borgergrupper, erhvervsliv, myndigheder mv. eller evt. deltage i deres møder.
- ⇒ Udarbejde nyhedsbreve til interesserede borgere.
- ⇒ Være synlig gennem opslag, foldere, artikler, læserbreve, tv-indslag, events eller lignende.
- ⇒ Tilskynde til, at borgere deltager i gennemførelsen af konkrete projekter ved frivilligt arbejde.

Nedenfor finder nogle af disse eksempler på aktiviteter uddybet. Andre eksempler vil blive berørt i det efterfølgende kapitel om kommunikation.

Netværkscentret hører meget gerne om aktionsgruppernes erfaringer med dialog og inddragelse af borgere. På denne vis kan erfaringerne videregives til andre aktionsgrupper og gøres tilgængelige på vores hjemmeside.

Find evt. yderligere inspiration til arbejdet ved at kigge på andre aktionsgruppers hjemmesider.

Temamøder

Temamøder kan iværksættes ved at samle aktører fra lokalområdet samt repræsentanter for lokale og nationale organisationer, der beskæftiger sig med samme fagområde. Det kan eksempelvis være temaet turisme, hvor aktionsgruppen kan få input til strategien gennem en diskussion af udfordringer og muligheder i lokalområdet. Et tema-møde kan bidrage til at give overblik over nuværende aktiviteter og turisme-mål for området. Denne type møder kan holdes løbende i

forbindelse med opdatering af strategien eller blot som inspiration til det daglige arbejde. Det kan være en idé også at invitere potentielle projektholdere.

Eksempel (temamøde): ”Naturadgang”

Ser vi på det tidligere anvendte eksempel med aktionsgruppen med temaet natur i deres strategi: Aktionsgruppen indkalder mulige samarbejdspartnere og andre interessenter til et temamøde om adgangen til naturen i området samt kendskabet til denne.

Aktionsgruppen fremlægger blandt andet målene i strategien, samt evt. hvilke midler aktionsgruppen har til rådighed.

Aktionsgruppen kan bede nogle af de potentielle samarbejdspartnere om at deltage med et oplæg, f.eks. kan kommunen vise en oversigt over kommunens naturområder og fortælle om kommunens tiltag inden for naturområdet.

Deltagerne kan herefter bidrage til at opklare hvilke naturområder, der skal etableres adgang til – ud fra kendskab til naturtyper, nærliggende p-pladser, cykelruter, transportbehov mv.

Deltagerne har herefter mulighed for at komme med idéer til konkrete aktiviteter, forslag til mulige samarbejdsområder, fortælle hvad de evt. ville kunne bidrage mv.

Resultatet af temamødet kan blive, at kommunen vil være med til at etablere nogle af de ønskede stier, at en lodsejer vil lade stien løbe hen over noget af sin jord (for at sikre en sammenhæng mellem områderne), at en anden lodsejer gerne vil etablere en overnatningsplads på sin grund og at en lokal friluftsklub gerne vil stå for at etablere shelterpladsen, at naturvejlederen vil hjælpe med at udpege de bedste steder at lave udsigtspunkter og fortælle hvilke områder stierne skal gå udenom for ikke at forstyrre fugle i ynglesæsonen, og endeligt at en borger i den lokale borgerforening vil hjælpe med at udarbejde skilte som frivillige ønsker at hjælpe med at opstille langs stierne.

Et andet resultat af temamødet kan være en afklaring af, hvor det er mest hensigtsmæssigt at placere et borde-bænkesæt (så den lokale daginstitution kan benytte det), hvor en sti kan hjælpe til at skolebørn kan cykle mere sikkert til fritidsaktiviteter, eller hvor en sti vil være mest hensigtsmæssig i forbindelse med en turistattraktion eller et traktørsted.

En anden mulighed for temamøder er at deltage på andre organisationers eller foreningers møder, for at drøfte relationen til aktionsgruppens strategi. Det kan f.eks. være kommunen, den lokale turistforening eller lokale natur- og miljøorganisationer.

Idé-værksteder

Idé-værksteder har i forhold til temamøder mere fokus på selve projekterne. Her kan nuværende og potentielle projektholdere fremlægge deres idéer, få feedback på disse, fortælle om forløbet af deres projekt for at dele erfaringerne med andre, få gode råd til det fortsatte arbejde mv. Idé-værksteder kan være med til at opbygge netværk mellem projektholdere og skabe opmærksomhed

omkring projekterne. Samtidig giver det bestyrelsen mulighed for at følge med i de projekter, de har støttet.

Et idé-værksted kan også være et fremtidsværksted eller visionsværksted, hvor der gives plads til at tænke stort og visionært. Idéerne kan her blive ”sorteret” og konkretiseret på et senere tidspunkt. Dette kan være en metode til at skabe nye perspektiver på tingene samt drive projekterne frem.

Se mere om værkstedsmetoder på Teknologirådets hjemmeside:

<http://www.tekno.dk/subpage.php3?article=1176&toppic=kategori9&language=dk>

Netværk

Netværk kan anvendes til vidensdeling og informationsdeling inden for et givet område. Netværksmøder kan også anvendes til at finde samarbejdspartnere, skabe kontakt mellem forskellige aktører og få faglige vurderinger af idéer samt tiltag. Netværk kan medvirke til at give større sammenhæng mellem de enkelte projekter, dette ved at projektholdere bliver opmærksomme på andres projekter og kan udvikle deres eget i samspil hermed.

Arbejdsgrupper

Som en del af sit virke kan bestyrelsen beslutte at nedsætte arbejdsgrupper. Disse kan bestå af bestyrelsesmedlemmer selv, men kan også bestå af andre medlemmer af aktionsgruppen eller faglige eksperter, der bistår gruppen. Det behøver således ikke udelukkende være bestyrelsen, som deltager i arbejdet.

Arbejdsgrupperne kan være nedsat i forhold til strategiens temaer, så hver arbejdsgruppe har til opgave at arbejde for de mål i strategien, der vedrører det enkelte tema.

Arbejdsgruppen kan eksempelvis have til opgave:

- ⇒ At indhente viden om temaet.
- ⇒ At skabe kontakt til aktører inden for området.
- ⇒ At finde frem til de projekter, som bedst kan være med til at opfylde målene.
- ⇒ At skabe et netværk af aktører inden for området.
- ⇒ At bistå projektmagere med at få udformet projektidéer.
- ⇒ At finde fonde, der kan støtte temaets projekter.
- ⇒ At udforme en delstrategi for temaet eller udarbejde forslag til strategiændringer til bestyrelsen.

Arbejdsgrupper kan f.eks. organiseres så et bestyrelsesmedlem (eller to bestyrelsesmedlemmer i fællesskab) er tovholder for en arbejdsgruppe samt kontaktperson til den øvrige bestyrelse. Arbejdsgrupper kan også organiseres efter geografi, således at de arbejder med et geografisk område på tværs af temaerne i strategien. Arbejdsgrupperne kan være mere eller mindre permanente. De kan oprettes til at udføre mindre opgaver, for derefter at blive nedlagt, når opgaven er udført. Det kan eksempelvis dreje sig om at udarbejde en informationskampagne, materiale om aktionsgruppen eller lignende.

8. Kommunikation

Det er vigtigt at kommunikere aktionsgruppens budskab til offentligheden, så der bliver skabt opmærksomhed om gruppens aktiviteter og etableret et godt samarbejde med borgerne. Dette er afgørende for gennemførelsen af udviklingsstrategien. Det er også vigtigt løbende at videregive ”de gode historier” om aktionsgruppens arbejde og de resultater, aktionsgruppen er med til at skabe.

Man kan kommunikere og lave PR på forskellige måder. I dette afsnit gives nogle idéer til, hvordan aktionsgruppen kan komme i gang.

Kommunikationsplan

Det kan være en god idé at udarbejde en kommunikationsplan. Denne kan sætte rammerne for, hvilke kommunikationsmetoder aktionsgruppen vil anvende, og hvilke aktiviteter aktionsgruppen vil formidle til lokalområdet. At få udarbejdet en kommunikationsplan kan også bidrage til at afstemme de enkelte bestyrelsesmedlemmers forventninger til aktionsgruppens kommunikation. Planen kan i det hele taget hjælpe aktionsgruppen til at få et overblik over sin kommunikation.

Kommunikationsplanen bør ledsages af en tidsplan så bestyrelsen og koordinator ved, hvornår de enkelte tiltag skal iværksættes. En kommunikationsplan kan f.eks. udarbejdes efter en generalforsamling, når den nyvalgte bestyrelse træder sammen. På denne vis udarbejdes planen i tæt sammenhæng med bestyrelsens arbejdsprogram.

Men hvordan kommer aktionsgruppen i gang med at lave en kommunikationsplan? Og hvilke emner er i den forbindelse relevante at overveje?

- **Formålet:** Kommunikationen skal understøtte strategien og dens mål. Det handler om at skabe en klar profil. Det skal derfor overvejes: *”Hvem er vi, og hvad vil vi gerne være kendt for blandt borgerne?”*
- **Budskabet og målgruppen:** Det er vigtigt at definere budskaber og målgrupper. Det har betydning for hvilke kommunikationsformer, bestyrelsen skal vælge. Det kan være nødvendigt, at benytte flere kommunikationsformer for at nå alle målgrupper. Hvis en vigtig målgruppe f.eks. ikke møder op til borgermøder, så må bestyrelsen tage andre midler i brug. *”Hvilke budskaber vil vi gerne ud med og er budskabet forskelligt til forskellige målgrupper?”*.
Når dette er afgjort, skal budskabet skæres til, så det bliver klart og tydeligt. Inddrag kun få pointer, så budskabet ikke ender med at forsvinde i mængden. Anvend gerne nøgletal i kommunikationen af budskaber, f.eks. fra udviklingsstrategien eller andre planer. Det kan være tal om indbyggere, beskæftigede eller andet, der er særligt for aktionsgruppens område. Anvend også gerne udsagn (citater) og cases (gode eksempler).
- **Informationskanaler:** *”Hvilke informationskanaler har aktionsgruppen til rådighed?”*. Her tænkes både på egne kanaler som f.eks. hjemmeside, nyhedsbrev, informationsmøder mv. og andre kanaler som f.eks. lokalaviser, lokal-tv, andre foreningers/myndigheders hjemmesider, andre nyhedsbreve mv.

Med disse første skridt kan en kommunikationsplan iværksættes. På www.kommunikationsguide.dk findes et værktøj til at komme igennem emnerne. Det er gratis at oprette sig som bruger.

I de næste afsnit kan du læse om nogle af de forskellige kommunikationsformer, aktionsgrupperne har fået stillet til rådighed af Fødevareministeriet.

Hjemmeside

Fødevareministeriet tilbyder alle lokale aktionsgrupper en gratis hjemmeside. Nogle aktionsgrupper har valgt selv at finde en udbyder. På www.landdistrikter.dk / www.fiskeriudvikling.dk kan du se en oversigt over alle gruppernes hjemmesider.

Når du arbejder med hjemmesider, skal du huske at:

- ⇒ Lave en logisk og brugervenlig opbygning og opbygge hjemmesiden, så den ikke skal opdateres dagligt, men trods alt indeholder aktuelle informationer. Vurdér i forbindelse med opbygningen, hvor meget tid der skal bruges på opdatering.
- ⇒ Være kort og præcis i teksten – hjemmesider duer ikke til lange udredninger, medmindre det er filer, der kan downloades. Filer bør være i pdf-format eller andet, der ikke er for tungt for læseren at downloade.
- ⇒ Hjemmesiden som minimum bør indeholde information om, hvem I er, og hvad jeres arbejde består i. Interesserede aktører skal kunne finde jeres udviklingsstrategi, kontaktoplysninger og eventuelle ansøgningsfrister. Det kan også være en god idé at fortælle, hvad aktionsgruppen kan hjælpe med i forbindelse med projekter, f.eks. kontakt til partnere, idé-udvikling, fundraising mv., samt hvilken hjælp ansøgere kan få til selve ansøgningen.
- ⇒ Udbygge siden med referater fra bestyrelsesmøder (tag dog hensyn til evt. tavshedspligt), nyheder, projekter, der har opnået tilskud, gode idéer og erfaringer fra gennemførte projekter samt annoncering af møder så som informationsmøder og generalforsamling.
- ⇒ Lave et link til www.landdistrikter.dk eller www.fiskeriudvikling.dk, hvor brugerne kan finde yderligere information om reglerne for tilskud gennem lokale aktionsgrupper, ansøgningsskema og vejledning, læse om andre ordninger i programmerne mv.
- ⇒ Sørge for at hjemmesiden har topplacering hos søgemaskiner, når der søges på jeres navn. Det gør I ved at have en hjemmeside med klare og præcise overskrifter.

På FødevareErhvervs hjemmeside kan du under lokale aktionsgrupper finde flere gode råd til hjemmesiden.

Foldere, plakater, annoncer og andre midler til synliggørelse

Fødevarerministeriet har fået udviklet et designkoncept, der er med til at synliggøre landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammerne overfor alle relevante aktører. Som en del af dette er der udarbejdet design-skabeloner, som aktionsgrupperne kan benytte i deres kommunikation og synliggørelse. Der findes skabeloner til en række forskellige formater, f.eks. plakater, foldere, annoncer, brevpapir og visitkort. Aktionsgrupperne skal blot tilføje deres egen tekst. Design-filerne er sendt til aktionsgrupperne og kan også findes på FødevarerErhvervs hjemmesider under lokale aktionsgrupper, hvorfra de kan downloades. Til filerne hører en designmanual, der beskriver, hvorledes designet anvendes.

Ved anvendelse af designkonceptet opnås en genkendelighed i forhold til programmerne og tilskudsmulighederne.

På siden med filer til annoncer kan aktionsgruppen finde flere tips til at skrive annoncer og andre gode råd i forbindelse med annoncer i lokale aviser.

9. Gennemførelse af aktionsgruppens lokale udviklingsstrategi

- Prioritering og indstilling af projekter

En væsentlig del af opgaven for den lokale aktionsgruppe er at fordele de midler, som aktionsgruppen råder over. Midlerne skal fordeles ud fra reglen om, at de projekter, der tildeles tilskud, skal bidrage til at opfylde målsætningerne i aktionsgruppens udviklingsstrategi.

Det er bestyrelsens rolle både at være opsøgende i forbindelse med projekter, der kan opfylde udviklingsstrategiens mål, og at tage stilling til projekter, der kommer ind på dens bord. Begge metoder kan medvirke til at opfylde målsætningerne i aktionsgruppens lokale udviklingsstrategi. Derudover kan bestyrelsen selv iværksætte projekter, foretage analyser og deltage i kompetenceudvikling, jf. kap. 10 og 11 om de former for projekter, der kan opnå tilskud fra landdistrikts- eller fiskeriudviklingsprogrammet.

Til arbejdet med at prioritere og indstille projekter kan koordinatoren være en stor hjælp. Koordinatoren kan efter aftale med bestyrelsen tage initiativ til at kontakte mulige projektholdere og igangsætte helhedsorienterede projekter, hvor flere projektmagere er på banen. Bestyrelsen kan også selv være udfarende i dette arbejde og arbejde på at få projekter til at indgå i en sammenhæng, så hvert projekt bliver bedre forankret i andre tiltag, og derigennem opnår større chance for at blive bæredygtigt og give en reel effekt. Jf. kap. 7 om dialog og inddragelse.

Det er som ovenfor nævnt bestyrelsens opgave at tage stilling til hvilke projekter, der skal indstilles til tilskud. Bestyrelsen kan vælge at indstille projekter til tilskud *op til* den tilskudssats, der er fastsat i bekendtgørelserne. Det er således muligt for bestyrelsen at indstille et projekt til en mindre tilskudssats end den maksimale. Dette kan være en fordel, hvis bestyrelsen vurderer, at projektet kan gennemføres med en lavere tilskudssats.

Når bestyrelsen har taget stilling til en projektansøgning, giver den ansøgeren besked om bestyrelsens beslutning. Ansøgninger, som bestyrelsen ønsker at imødekomme, indsendes til FødevarerErhverv til endelig godkendelse. Godkendelsen består i, at FødevarerErhverv kontrollerer, om ansøgningen ligger inden for de lovmæssige rammer. Der er ikke tale om, at der her sker en central indblanding i den lokale prioritering.

Nogle projekter kan være så store, at de ligger langt uden for den lokale aktionsgruppes budget. Derfor kan det være en god idé at opfordre til og bistå projektholderne med at søge midler andre steder fra.

I ”Håndbog 2 for lokale aktionsgrupper – indstilling af projekter” findes en gennemgang af, hvordan projekter indstilles til tilskud – fra før bestyrelsen modtager ansøgningen, og til projektholder har færdiggjort projektet.

10. Projektmuligheder i landdistrikter

De lokale aktionsgrupper i landdistrikter kan give tilskud til lokale projekter, der bidrager til at opfylde målsætningerne i aktionsgruppernes lokale udviklingsstrategier. Det drejer sig om to tilskudsordninger; projekter vedrørende nye arbejdspladser og attraktive levevilkår i landdistrikterne. To projektbekendtgørelser sætter rammerne for, hvad der kan søges tilskud til gennem lokale aktionsgrupper i landdistrikter. Se bekendtgørelserne og vejledning på www.landdistrikter.dk

Etablering af nye arbejdspladser i landdistrikterne

Der kan ydes tilskud til projekter, der har til formål at skabe nye arbejdspladser i landdistrikterne inden for (mindst) ét af følgende indsatsområder:

1. Mikrovirksomheder uden for jordbrugs- og fødevarerektoren

Virksomheder med op til 10 medarbejdere og en årlig omsætning under 2 mio. Euro.

Der kan ydes tilskud til

- ⇒ Nyetablering af mikrovirksomheder
- ⇒ Udvikling af eksisterende mikrovirksomheder

2. Turisme

Der kan ydes tilskud til

- ⇒ Udvikling af mindre turismeaktiviteter
- ⇒ Rekreativ infrastruktur og overnatningsmuligheder i mindre målestok
- ⇒ Markedsføring af turismeprodukter for området

3. Diversificering på jordbrugsbedrifterne til ikke-jordbrugsaktiviteter

(Jordbrugsbedriften skal have et arbejdskraftbehov på mindst 415 timer pr. regnskabsår.)

Der kan ydes tilskud til nye aktiviteter på jordbrugsbedriften, der ikke er forbundet med egentlig jordbrugsvirksomhed eller med forarbejdning af jordbrugsprodukter.

- ⇒ Udbud af kulturaktiviteter på bedrifterne
- ⇒ Udbud af fritidsaktiviteter på bedrifterne
- ⇒ Udbud af basale servicefaciliteter på bedrifterne

4. Basale servicefaciliteter

Der kan ydes tilskud til

- ⇒ Etablering af nye eller bevarelse af lukningstruede servicefaciliteter af betydning for erhvervslivet i landdistrikterne, herunder erhvervs-, fritids- og kulturlivet i landdistrikterne.
- ⇒ Etablering af adgang til ny informations- og kommunikationsteknologi for virksomheder i landdistrikterne

5. Små og mellemstore fødevarer virksomheder

Virksomheder med op til 250 ansatte og en omsætning på op til 50 mio. Euro.

Der kan ydes tilskud til

- ⇒ Investerings-tilskud til udvikling af forarbejdningsvirksomheder med henblik på at etablere flere arbejdspladser.

Etablering af attraktive levevilkår i landdistrikter

Der kan ydes tilskud til projekter, der har til formål at skabe attraktive levevilkår i landdistrikterne inden for (min.) ét af følgende indsatsområder:

1. Basale servicefaciliteter

Der kan ydes tilskud til:

- ⇒ Etablering af nye eller bevarelse af lukningstruede servicefaciliteter af betydning for levevilkårene i landdistrikterne.
- ⇒ Etablering af adgang til ny informations- og kommunikationsteknologi.
- ⇒ Etablering af faciliteter til og gennemførelse af aktiviteter af betydning for livet i landdistrikterne, herunder for erhvervs-, kultur- og fritidslivet i landdistrikterne og navnlig i formidlingsrettede projekter, som involverer et bredt udsnit af den lokale befolkning i landdistrikterne.
- ⇒ Etablering af netværk, der kan styrke samarbejde og sociale relationer i landdistrikterne.

2. Fornyelse i landsbyer

(sammenhængende bebyggelse med højst 3.000 indbyggere).

Der kan ydes tilskud til:

- ⇒ Renovering og sanering af bygningsmassen i landsbyerne, som indgår i en plan for det pågældende geografiske område
- ⇒ Små miljøprojekter, herunder i parker og ved veje

3. Natur- og kulturarv

Der kan ydes tilskud til:

- ⇒ Bevarelse, genopretning og forbedring af natur- og kulturarven
- ⇒ Formidling af natur- og kulturarven
- ⇒ Rekreativ infrastruktur i forbindelse med naturarven

4. Diversificering på jordbrugsbedrifterne til ikke jordbrugs-aktiviteter.

(Jordbrugsbedriften skal have et arbejdskraftbehov på mindst 415 timer pr. regnskabsår.)

Der kan ydes tilskud til:

- ⇒ Udbud af kulturaktiviteter på bedrifterne
- ⇒ Udbud af fritidsaktiviteter på bedrifterne
- ⇒ Udbud af basale servicefaciliteter på bedrifterne

5. Mikrovirksomheder uden for jordbrugs- og fødevarerektoren med op til 10 medarbejdere og en årlig omsætning under 2 mio. Euro.

Der kan ydes tilskud til:

Nyetablering eller udvikling af eksisterende mikrovirksomheder,

- ⇒ der udbyder basale servicefaciliteter i landdistrikterne
- ⇒ der udbyder kulturaktiviteter i landdistrikterne
- ⇒ der udbyder fritidsaktiviteter i landdistrikterne.

I bekendtgørelserne er de nærmere betingelser for tilskud fastsat. Der er udarbejdet et særligt ansøgningsskema, som ansøgningen skal indgives på.

Lokale aktionsgrupper kan selv søge tilskud

Bestyrelsen for den lokale aktionsgruppe kan søge tilskud til egne aktiviteter under de to tilskudsordninger om nye arbejdspladser og attraktive levevilkår. Derudover kan bestyrelsen søge tilskud til:

6. *Kompetenceudvikling og informationskampagner* i forbindelse med gennemførelse af en lokal udviklingsstrategi, hvor der kan ydes tilskud til følgende aktiviteter:

- ⇒ Analyser og undersøgelser af lokalområdet
- ⇒ Formidling af analyser og undersøgelser af lokalområdet
- ⇒ Kompetenceudvikling
- ⇒ Opstart af samarbejdsprojekter

Alle projekter kan gennemføres i samarbejde mellem flere aktører. Dette kan endvidere ske hvor en lokal aktionsgruppe fungerer som projektkoordinator.

Læs mere om samarbejdsprojekter i kap. 12.

Se andre muligheder for at søge tilskud under landdistriktsprogrammet i kapitel 14.

11. Projektmuligheder i fiskeriområder

De lokale aktionsgrupper kan give tilskud til projekter, der bidrager til at opfylde målsætningerne i aktionsgruppens udviklingsstrategi. Det drejer sig om tilskudsordningen; projekter vedrørende bæredygtig udvikling af fiskeriområder. Der er udstedt en bekendtgørelse, som nærmere fastsætter, hvad der kan søges tilskud til gennem lokale aktionsgrupper i fiskeriområderne. Du kan finde den på www.fiskeriudvikling.dk

Bæredygtig udvikling af fiskeriområder

Der kan ydes tilskud til projekter, der har til formål at bidrage til en bæredygtig udvikling af fiskeriområderne, med henblik på, at:

1. Styrke konkurrenceevnen i fiskeriområderne,

hvor der kan ydes tilskud til følgende aktiviteter:

- ⇒ Etablering af nye og udvikling af eksisterende mikrovirksomheder uden for fiskeri- og akvakultursektoren med op til 10 medarbejdere og en årlig omsætning under 2 mio. Euro.
- ⇒ Etablering af servicefaciliteter og andre rammeskabende aktiviteter til gavn for erhvervslivet.

2. Omstrukturere og omlægge fiskerierhvervet,

forudsat det ikke forøger fiskeriindsatsen, kan der ydes tilskud til følgende aktiviteter:

- ⇒ Bæredygtig turisme (økoturisme).
- ⇒ Andre erhvervsaktiviteter.

3. Fremme beskæftigelsesmulighederne for fiskere

- ⇒ ved at skabe job uden for fiskerisektoren.

4. Forøge værdien af fiskeri- og akvakulturprodukter

i mikrovirksomheder og små virksomheder med op til 50 medarbejdere og en årlig omsætning under 10 mio. Euro, hvor der kan ydes tilskud til følgende aktiviteter:

- ⇒ Udvikling og markedsføring af fiskeri- og akvakulturprodukter.
- ⇒ Udvikling og markedsføring af fangst-, produktions- og forarbejdningsmetoder, herunder natur- og miljøforbedrende metoder.

5. Etablere og udvikle faciliteter til gavn for små fiskersamfund,

hvor der kan ydes tilskud til følgende:

- ⇒ Mindre infrastruktur- og servicefaciliteter rettet mod fiskeri- og akvakultursektoren.
- ⇒ Mindre infrastruktur- og servicefaciliteter rettet mod turismeaktiviteter.

6. Skabe attraktive levevilkår i fiskeriområderne gennem:

hvor der kan ydes tilskud til følgende aktiviteter:

- ⇒ Beskyttelse og forbedring af miljø og naturarv.
- ⇒ Fornyelse og udvikling af kystlandsbyer med fiskeriaktiviteter.
- ⇒ Beskyttelse og forbedring af arkitektonisk kulturarv.

7. Fremme samarbejde mellem lokale aktionsgrupper i fiskeriområder,

- ⇒ såvel interregionalt som internationalt, især gennem etablering af netværk og udbredelse af god praksis.

Projekterne i indsatsområderne 1-7, kan som en del af projektet omfatte forprojekter, pilotprojekter, netværk og kompetenceudvikling.

Definitioner i forbindelse med projekter til udvikling af fiskeriområderne

Når der søges tilskud til faciliteter til gavn for små fiskersamfund (indsatsområde 5) eller attraktive levevilkår med henblik på fornyelse og udvikling af kystlandsbyer med fiskeriaktiviteter (indsatsområde 6.2), gælder nedenstående definitioner:

Etablering og udvikling af faciliteter til gavn for **små fiskersamfund**;

- Ved **små fiskersamfund** forstås samfund med **fiskeriaktivitet** hvor det samlede indbyggertal ikke overstiger 15.000 indbyggere.

- **Fiskeriaktivitet** er alle former for aktiviteter inden for fiskeri- og akvakultursektoren og aktiviteter i øvrigt, der kommer fiskersamfundet til gode.

Attraktive levevilkår med henblik på fornyelse og udvikling af **kystlandsbyer** med **fiskeriaktiviteter**;

- Ved **kystlandsby** forstås en by ved kyst eller fjord med **fiskeriaktivitet** og op til 3.000 indbyggere.

- **Fiskeriaktivitet** er alle former for aktiviteter inden for fiskeri- og akvakultursektoren og aktiviteter i øvrigt, der kommer fiskersamfundet til gode. Hvis der ikke aktuelt er fiskeriaktivitet i kystlandsbyen, skal byens historiske, sociale eller kulturelle tilknytning til fiskeri- og akvakultursektoren kunne beskrives og dokumenteres.

I bekendtgørelsen er de nærmere betingelser for tilskud fastsat. Der er udarbejdet et særligt ansøgningsskema, som ansøgningen skal indgives på.

Lokale aktionsgrupper kan selv søge tilskud

Bestyrelsen for den lokale aktionsgruppe kan søge tilskud til egne projekter under de to tilskudsordninger om nye arbejdspladser og attraktive levevilkår. Derudover kan bestyrelsen søge tilskud til:

8. Understøtte arbejdet i en lokal aktionsgruppe ved

- ⇒ at erhverve færdigheder og udvikle af kompetencer,
- ⇒ at facilitere forberedelsen af en lokal aktionsgruppes udviklingsstrategi, og
- ⇒ at facilitere gennemførelsen af en lokal aktionsgruppes udviklingsstrategi.

Alle projekter kan gennemføres i samarbejde mellem flere aktører. Dette kan endvidere ske hvor en lokal aktionsgruppe fungerer som projektkoordinator.

Læs mere om samarbejdsprojekter i kap.12.

Se andre muligheder for at søge tilskud fra fiskeriudviklingsprogrammet i kapitel 15.

12. Samarbejde og samarbejdsprojekter

Samarbejde mellem lokale aktører i landdistrikterne er vigtigt. Samarbejde er en måde at få inspiration til at forbedre lokale udviklingsstrategier, få ny viden og ideer og få iværksat projekter, der ikke ville være blevet gennemført, hvis samarbejdet ikke havde eksisteret.

Aktionsgrupper i landdistrikter kan søge en særlig pulje til opstart af samarbejdsprojekter, hvor den lokale aktionsgruppe selv deltager. Denne pulje kan anvendes til at opsøge samarbejdspartnere, herunder at få etableret den første kontakt, de første møder samt at få afklaret, hvorvidt der er basis for samarbejde.

Aktionsgrupper i fiskeriområderne kan søge om tilskud til denne type aktiviteter fra aktionsgruppens projektmidler. Også midler til administration og drift kan benyttes til at mødes med mulige samarbejdspartnere.

Projektholdere kan gennemføre projekter i samarbejde med andre aktører. Samarbejdspartnerne kan blandt andet dele viden og erfaringer og sammen skabe projekter, parterne ikke havde kunnet gennemføre hver for sig.

Samarbejdsprojekter - landdistrikter

Definitionen af et samarbejdsprojekt under tilskudsordningerne attraktive levevilkår og nye arbejdspladser i landdistrikter er følgende: Når flere aktører – heriblandt mindst én lokal aktionsgruppe, som er godkendt af FødevarerErhverv – går sammen om at gennemføre eller finansiere et projekt med fælles formål.

Der er to forskellige typer af samarbejde, hvor den lokale aktionsgruppe er projektholder:

- ⇒ Samarbejde mellem forskellige landdistrikter. Det kan forekomme mellem lokale aktionsgrupper eller andre lignende grupper.
- ⇒ Samarbejde mellem lokale aktionsgrupper fra mindst to medlemslande eller med lignende grupper i tredje lande (dvs. uden for EU).

Der kan søges fra en særskilt pulje til ovennævnte projekter.

Der er andre typer af projekter, der har karakter af et samarbejdsprojekt, men som blot skal søge tilskud via tilskudsordningen, som ved andre projekter. Det drejer sig om:

- ⇒ Den ene vedrører samarbejde mellem forskellige aktører inden for en aktionsgruppes område. Deltagerne i projektet afgør, hvem der skal stå som ansøger på projektet.
- ⇒ Den anden vedrører tværgående projekter. Det vil sige ét projekt, der gennemføres i flere lokale aktionsgruppers område, eller på anden måde kommer befolkningen i flere aktionsgruppers område til gode. Her kan projektholder søge om tilskud gennem flere lokale aktionsgrupper, dog således at det samlede tilskud ikke overstiger den tilskudsprocent, der er fastsat i den pågældende bekendtgørelse.

I folderen ”Introduktion til samarbejdsprojekter” samt projektvejledningen kan du læse mere om hvilke udgifter, der kan søges om tilskud til og hvordan, der søges.

Samarbejdsprojekter – fiskeriområder

Under fiskeriudviklingsprogrammet er der i princippet to forskellige muligheder for at samarbejde og netværk.

⇒ **Samarbejde mellem lokale aktionsgrupper i fiskeriområder.**

Det kan være uformelle eller mere formelle netværk og samarbejdsformer, der både omfatter forberedelse og gennemførelse af samarbejdsprojekter. I samarbejdet kan deltage grupper fra samme region, flere regioner eller samarbejdet kan være internationalt. Samarbejdet kan bestå i deltagelse af særlige seminarer for lokale aktionsgrupper, der har til formål at finde samarbejdspartnere, udveksle erfaringer og lignende. Det kan være afholdelse af møder mellem aktionsgrupperne, konferencer, kompetenceopbygning eller undersøgelser i relation til det tema, der samarbejdes om og de tilknyttede aktører. Det er aktionsgruppen selv, der står for projektet.

⇒ **Samarbejde mellem aktører og projektholdere inden for et givet indsatsområde i overensstemmelse med den lokale aktionsgruppes udviklingsstrategi.**

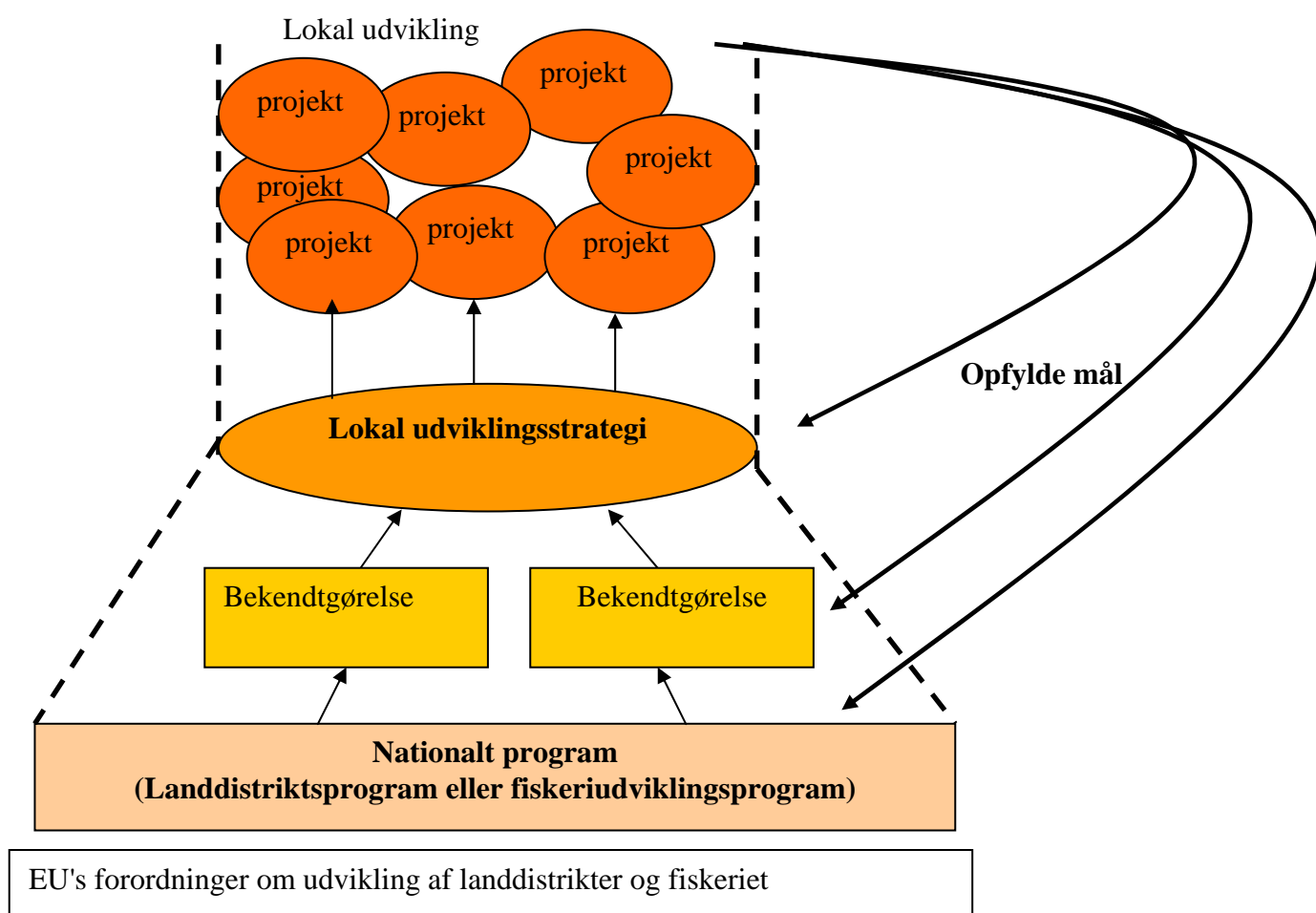
Der kan fx være tale om netværk mellem lokale fødevareproducenter eller forskellige aktører, der samarbejder om udvikling og iværksættelse af nye turismeprodukter. I disse tilfælde er det den lokale aktør og øvrige projektholdere, der søger tilskud til et projekt, hvorunder der kan indgå netværk. Der vil kunne søges tilskud med op til 50 % af det samlede projekts omkostninger. I projektet kan også indgå kompetenceudvikling, men kan også være et pilotprojekt.

Forundersøgelser og lignende kan indgå, hvis det er en del af et større projekt, der indeholder et klart udviklingsperspektiv med konkrete initiativer og gerne også konkrete investeringer.

13. Projektholder

For at opnå tilskud til et projekt eller en aktivitet, skal det ligge inden for rammerne af den lokale udviklingsstrategi og være med til at opfylde de fastsatte mål i strategien.

Den lokale udviklingsstrategi bygger blandt andet på nogle bekendtgørelser om, hvilke typer af aktiviteter, der kan opnå tilskud. Bekendtgørelserne udspringer af et nationalt program (landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammet), som igen er udarbejdet ud fra nogle europæiske mål og retningslinjer. Når projekter og aktiviteter opfylder målene i den lokale udviklingsstrategi, er de samtidig med til at opfylde mål i de nationale programmer, som igen er med til at opfylde europæiske målsætninger.

Figur 7 Grundlag og mål for lokale projekter og aktiviteter. Projektholdere, der søger tilskud gennem lokale aktionsgrupper, skal være med til at skabe lokal udvikling. Projekterne skal ligge inden for rammerne af den lokale udviklingsstrategi og de muligheder, der er fastsat i bekendtgørelserne.

Kontakt den lokale aktionsgruppe

En projektholder, der ønsker at søge om tilskud gennem en lokal aktionsgruppe bør starte med at kontakte den lokale aktionsgruppe eller finde den lokale aktionsgruppes udviklingsstrategi på aktionsgruppens hjemmeside. Her kan projektholder se, om projekt-idéen passer ind i aktionsgruppens indsatsområder og målsætninger.

Hjælp til projekterne

Nogle lokale aktionsgrupper tilbyder hjælp til projektholdere. Det kan være i forbindelse med at formulere projekt-idéen, fastlægge projektplanen eller udarbejde projektbeskrivelsen. Det er op til den enkelte lokale aktionsgruppe at beslutte omfanget af hjælp og rådgivning til projektholdere.

Krav til projekterne

Nogle aktionsgrupper har sat egne krav til de projekter, aktionsgruppen vil give tilskud til. Kravet kan fx være samarbejde med andre eller til indholdet af projekterne. Potentielle ansøgere kan få oplyst disse krav ved at kontakte den lokale aktionsgruppe.

Effekten af projekterne

FødevareErhverv skal kunne dokumentere virkningerne/effekterne af tilskuddene til lokale aktionsgrupper. Når en projektholder søger om tilskud, skal vedkommende derfor sandsynliggøre i ansøgningen, at projektet/aktiviteten har en effekt og er med til at opfylde målene i den lokale aktionsgruppes udviklingsstrategi. Aktionsgruppen skal prioritere ansøgningerne ud fra, hvilke projekter, der bedst synes at opfylde målene i strategien.

Find inspiration og lær af andres erfaringer

Du kan klikke dig ind på de enkelte lokale aktionsgruppers hjemmeside og finde inspiration i de projekter, der allerede har fået tilsagn om tilskud. Det kan generelt være en god idé at se, hvordan andre har gjort og evt. tage kontakt til andre projektholdere for at høre om erfaringerne.

Selv om et projekt, der ligner dit eget, har opnået tilskud, er det ikke givet, at der igen kan opnås tilskud til denne type projekt. Det kan skyldes, at de kvantificerede mål for området allerede er opfyldt, og at aktionsgruppen fokuserer på projekter inden for andre indsatsområder. For at få andre projekt-idéer kan det være en fordel at hente inspiration ved andre aktionsgrupper og projektholdere i andre områder.

Nogle lokale aktionsgrupper afholder informationsmøder, hvor det er muligt at høre om andre projekter, lære af allerede gennemførte projekter og skabe kontakter. På de lokale aktionsgruppers hjemmesider kan interesserede holde øje med, hvornår der afholdes arrangementer for projektholdere og lignende og evt. tilmelde sig et nyhedsbrev fra aktionsgruppen.

14. Kontrol med tilskud til projekter

EU-Kommissionen stiller krav om kontrol, når projekter EU-medfinansieres af landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammet.

Administrativ kontrol

FødevarerErhverv foretager en administrativ kontrol af samtlige ansøgningerne, som bestyrelserne for de lokale aktionsgrupper har indstillet til tilsagn om tilskud (dvs. alle ansøgninger under tilskudsordningerne). Det samme sker med alle udbetalingsanmodninger, der også bliver kontrolleret inden udbetalingen af tilskuddet finder sted. Det gælder både udbetalinger til drift og administration af de lokale aktionsgrupper samt udbetaling til projekter.

Visuelt tilsyn ved projekter

Inden projektholderen får udbetalt sidste rate af sit tilskud (projektholder kan udbetalt tilskud i to rater) skal der ske et visuelt tilsyn med projektet (besigtigelse). Derfor skal tilsagnshaver sende anmodningen om sidste udbetaling til aktionsgruppens bestyrelse som kontrollerer, om projektet er iværksat, inden udbetalingsanmodningen sendes videre til FødevarerErhverv. FødevarerErhverv har udarbejdet en tjekliste til bestyrelsen til brug ved tilsynsbesøg.

Efterfølgende kontrol

Af de gennemførte projekter udtages årligt en stikprøve til kontrol (stikprøvestørrelsen skal svare til 5 pct. af de udbetalte beløb). Ved kontrollen bliver alle bilag gennemgået, og det er derfor vigtigt, at projektholder opbevarer disse. Kontrolbesøg kan finde sted i op til fem år efter udbetaling af tilskud til projektet. Denne kontrolform finder også anvendelse på udbetalinger til driften af aktionsgrupperne. Hvert år udtrækkes fem pct. til en kontrol af bilag mv.

I udbetalingsvejledningerne er nærmere angivet om opbevaring af bilag samt kontrol.

I Håndbog 2 for lokale aktionsgrupper er kontrollen af projekterne samt aktionsgruppens rolle nærmere beskrevet.

15. Finansiering af projekter

Projekternes finansiering kan sammensættes forskelligt afhængigt af projektets art. Der kan indgå tilskud fra andre fonde og puljer i projektets finansiering – det er dog vigtigt, at der ikke indgår tilskud fra andre EU-fonde! Derudover kan projektholderen anvende sine egne private midler, f.eks. opsparing (hvis projektholder er en person) eller midler fra virksomheden (hvis der er tale om investering i en virksomhed). Kommuner og regioner kan også deltage i finansieringen af egne eller eksempelvis foreningers projekter.

Der er en øvre grænse for, hvor stor en del af projektets budget tilskuddet fra landdistrikts- eller fiskeriudviklingsprogrammet kan udgøre. Derimod er der ikke en grænse for hvor stor en del af budgettet, projektholder afholder som egenfinansiering. Her forstås egenfinansiering som den del af projektets budget, der ikke opnår tilskud fra enten landdistrikts- eller fiskeriudviklingsprogrammet. Egenfinansiering kan altså ikke nødvendigvis forstås som projektholders egne midler. Projektholder er selv ansvarlig for at skaffe egenfinansieringen til projektet, se mere herom i afsnittet om egenfinansiering.

Bestyrelsen fastsætter tilskudssats

Det er op til bestyrelsen for den lokale aktionsgruppe at prioritere projektansøgningerne, udarbejde projektindstillinger og i den forbindelse fastsætte en tilskudssats til det enkelte projekt (dog maksimalt den tilskudssats, der er fastsat i bekendtgørelserne). Bestyrelsen kan til enhver tid fastsætte en lavere tilskudssats til et projekt, end den der er angivet i bekendtgørelserne (eller som projektholder har søgt om). Den maksimale tilskudssats afhænger af projekttypen og ligger mellem 40 og 60 pct. af de tilskudsberettigede udgifter.

Maksimale tilskudssatser for projekter i landdistrikter

Der kan gives tilskud på op til 50 pct. af de tilskudsberettigede projektudgifter:

- ⇒ Til projekter af almennyttig karakter.
- ⇒ Til kompetenceudvikling og informationskampagner i forbindelse med gennemførelse af en lokal udviklingsstrategi, herunder til analyser og undersøgelser af lokalområdet.

Særligt for erhvervsprojekter gælder:

- ⇒ At der kan ydes tilskud på op til 50 pct. af de tilskudsberettigede udgifter til projekter, som kan være konkurrenceforvridende - forudsat, at ansøger overholder EU's de minimis regler. De minimis reglerne indebærer, at summen af tilskud via de to tilskudsordninger (attraktive levevilkår og nye arbejdspladser) sammen med andre de minimis-tilskud maksimalt må udgøre, hvad der svarer til 200.000 Euro over en treårig periode.
- ⇒ At små og mellemstore fødevarevirksomheder kan opnå tilskud på op til 40 pct. af de tilskudsberettigede projektudgifter.

Maksimalle tilskudssatser for projekter i fiskeriområder

Under fiskeriudviklingsprogrammet kan bestyrelsen for en lokal aktionsgruppe indstille et projekt til tilskud efter følgende retningslinier:

- ⇒ Almennyttige projekter kan opnå tilskud på op til 60 pct. af de tilskudsberettigede udgifter.
- ⇒ Individuelle projekter kan opnå tilskud på op til 40 pct. af de tilskudsberettigede udgifter.
- ⇒ Projekter til fremme af samarbejde mellem lokale aktionsgrupper i fiskeriområder, såvel interregionalt som internationalt, især gennem at etablere netværk og udbrede god praksis kan opnå tilskud på op til 50 pct. af de tilskudsberettigede udgifter.
- ⇒ Projekter til at understøtte arbejdet i en lokal aktionsgruppe kan opnå tilskud på op til 50 pct. af de tilskudsberettigede udgifter.

Egenfinansiering

Projektholderens egenfinansiering - den del af projektbudgettet, som ikke udbetales af

FødevarerErhverv - kan dækkes af:

- ⇒ Private midler.
- ⇒ Kommunale, regionale eller statslige midler.
- ⇒ Tilskud fra fonde.
- ⇒ Lån (bemærk at renteudgifterne ikke er tilskudsberettigede).
- ⇒ Frivilligt arbejde i forbindelse med almennyttige projekter.

Projektholderens egenfinansiering kan ikke dækkes af:

- ⇒ Andre EU-midler.

Tilskudsgrundlag og tilskudsberettigede udgifter

Tilskudsgrundlaget er det beløb, der beregnes en tilskudssats og/eller et tilskudsbeløb ud fra. Hvis tilskudsgrundlaget f.eks. udgør 100.000 kr., kan der fastsættes en tilskudssats på 50 pct. svarende til et tilskudsbeløb på 50.000 kr.

Tilskudsgrundlaget består af de **tilskudsberettigede udgifter** og kan maksimalt udgøre projektets samlede budget. Hvis der i projektets budget, er udgifter, der ikke er tilskudsberettigede, vil tilskudsgrundlaget være: Projektets samlede omkostninger minus de udgifter, der ikke kan opnå tilskud. Se i projektvejledningerne hvilke udgifter, der er tilskudsberettigede.

Frivilligt arbejde kan for almennyttige projekter benyttes som egenfinansiering. Frivilligt arbejde indgår således i tilskudsgrundlaget. Tilskuddet til frivilligt arbejdet kan dog ikke udgøre mere end det beløb, der er afholdt reelle udgifter for (omkostninger med bilag).

Naturalier kan anvendes i et projekt, men kan ikke indgå i tilskudsgrundlaget. F.eks. kan en forening tage imod et tilbud fra en lokal entreprenør, om at vedkommende stiller maskiner til rådighed for arbejdet, men dette kan ikke indgå som en del af egenfinansieringen.

Ved projekter i mellemkommuner og ved nogle projekter i fiskeriområder er projektholderen selv ansvarlig for at fremskaffe de nationale (danske) offentlige midler, der skal til for at udløse EU-tilskuddet. Nogle puljer og fonde kan betragtes som nationale offentlige midler.

Find mere information om puljer og fonde i kapitel 16.

Aftaler om medfinansiering

Fødevareministeriet har indgået en aftale med Velfærdsministeriet vedrørende projekter, der har opnået tilskud fra følgende puljer i Velfærdsministeriet:

- ⇒ Landdistriktpuljen.
- ⇒ Tilskud til områdefornyelse.
- ⇒ Kommunal medfinansiering af EU-projekter i vanskeligt stillede kommuner.

Landdistrikter

Ifølge aftalen med Velfærdsministeriet kan aktionsgrupper, med tilskud fra ovenstående puljer (nationale offentlige midler), søge om supplerende EU-tilskud fra landdistriktsprogrammet - uden om de lokale aktionsgruppers finansielle ramme. Dvs. at EU-tilskuddet ikke trækkes fra den lokale aktionsgruppes tildelte finansielle ramme. EU-midlerne udgør 55/45 i forhold til midlerne fra Velfærdsministeriet. Projektholdere kan således med et tilskud fra en af Velfærdsministeriets puljer på 45.000 kr. opnå et EU-tilskud fra landdistriktsprogrammet på op til 55.000 kr.

Fiskeriområder

Kommunale projekter i fiskeriområder kan søge om tilskud til den kommunale medfinansiering. Kommuner i fiskeriområder kan derved søge om tilskud til den del af projektets finansiering, der udgør egenfinansieringen.

Læs mere om EU-tilskud uden om aktionsgruppernes tildelte finansielle ramme i eksempel 6 i afsnittet nedenfor.

Læs mere om Velfærdsministeriets puljer på Velfærdsministeriets hjemmeside.

Eksempler på projektf finansiering i landdistrikter

Herunder finder du nogle generelle eksempler på projektf finansieringer. Ethvert projekts finansiering vil være sammensat forskelligt. I projektholders egenfinansiering kan indgå en række forskellige midler, men i eksemplerne nedenfor skelnes udelukkende imellem, om egenfinansieringen består af private midler, offentlige midler eller evt. frivilligt arbejde (ses som private midler).

Farvekoder:

- Egenfinansiering – private midler:
- Egenfinansiering – offentlige nationale midler:
- Egenfinansiering – frivilligt arbejde:
- Tilskud fra aktionsgruppe – nationale midler fra Fødevareministeriet:
- Tilskud fra aktionsgrupper – EU-midler:
- Supplerende EU-midler
(ikke fra aktionsgruppens ramme)

Landkommuner og yderkommuner

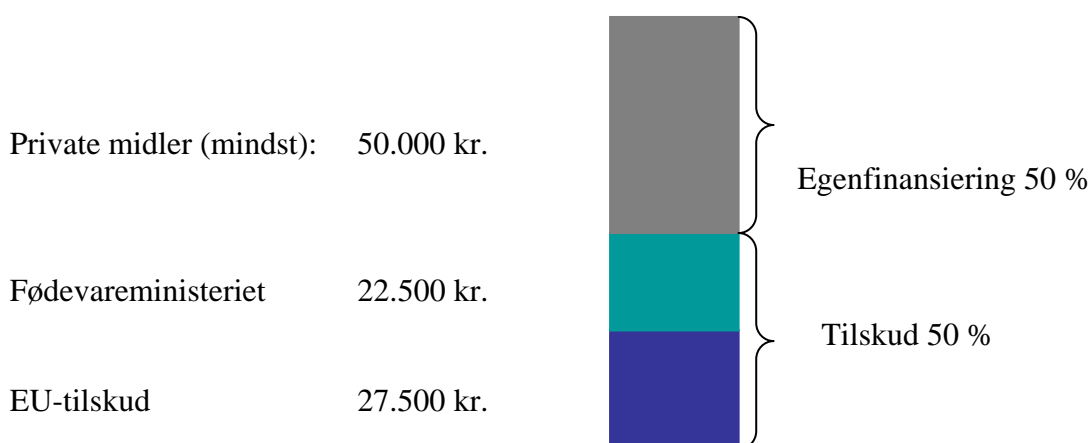
Lokale aktionsgrupper i land- og yderkommuner får tildelt en finansiell ramme bestående af EU-midler og statslige midler. Rammen gives til at gennemføre projekter, der ligger inden for indsatsområderne i aktionsgruppens lokale udviklingsstrategi.

Nedenfor findes eksempler på finansiering af projekter i land- og yderkommuner. Det understreges, at der er tale om eksempler, og at finansieringen naturligvis vil være forskellig fra projekt til projekt.

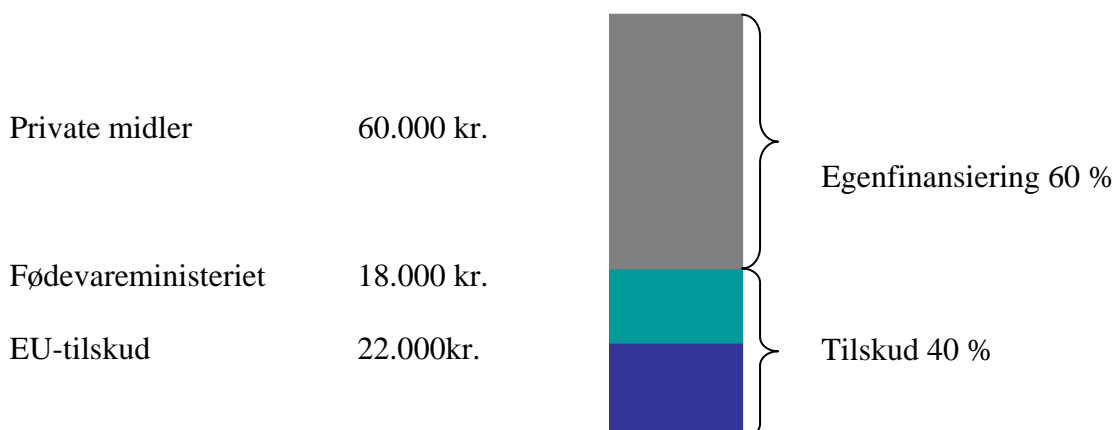
Eksempel 1. Finansiering af et almennyttigt projekt eller et erhvervsprojekt i henhold til de minimis-reglerne.

Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt til 100.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 50 % og et tilskudsbeløb på 50.000 kr. vil fordelingen være følgende:

Eksempel 2. Finansiering af et projekt på en lille eller mellemstor fødevarevirksomhed i henhold til de minimis-reglerne.

Ved gennemførelse af et erhvervsprojekt til 100.000. kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 40 %:

Mellemkommuner

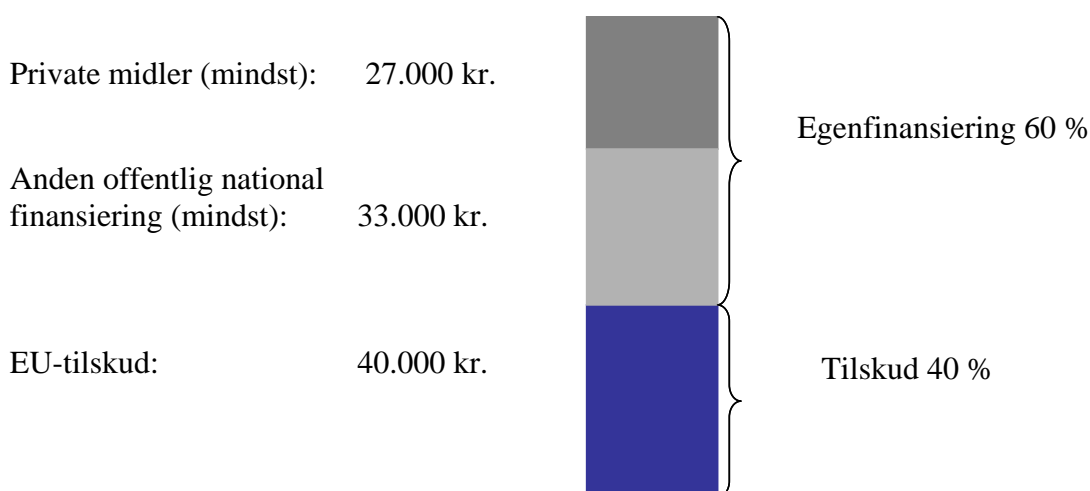
Lokale aktionsgrupper, der bliver etableret i mellemkommuner, tildeles et budget bestående af EU-midler, og er selv ansvarlige for at fremskaffe national (dansk) offentlig medfinansiering. Det vil sige midler fra kommune, region eller offentlige fonde/puljer. Budgettet gives til at gennemføre projekter, der ligger inden for rammerne af aktionsgruppens lokale udviklingsstrategi.

Nedenfor er et par eksempler på finansiering af projekter. Det understreges, at det kun er eksempler, da finansieringen vil være forskellig fra projekt til projekt.

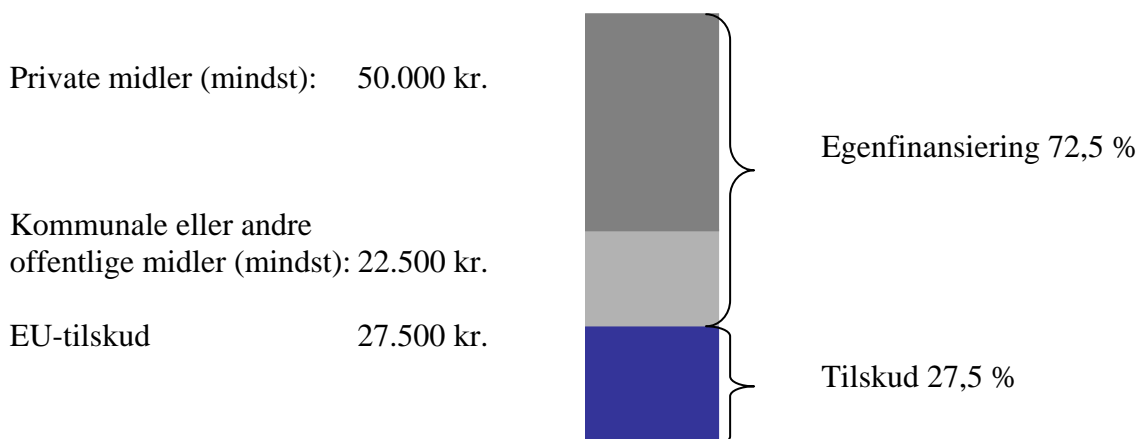
Eksempel 3. Finansiering af et almennyttigt projekt i en mellemkommune.

Indstiller en aktionsgruppe beliggende i en mellemkommune et projekt til et tilskud på 40.000 kr., i EU-midler. Fordelingen mellem EU-midler og offentlige nationale midler er henholdsvis 55 % og 45 %. Projektholder er selv ansvarlig for at finde ca. 33.000 kr. i offentlige nationale midler. Derudover er projekt-holderen selv ansvarlig for at finansiere den anden halvdel af projektet.

Eksempel 4. Projektfinansiering af et privat projekt i en mellemkommune

Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt til 100.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 27,5 %. De 27.500 kr. består af EU-midler og projektholder er selv ansvarlig for at finde 22.500 kr. i offentlige nationale midler samt den øvrige del af egenfinansieringen.

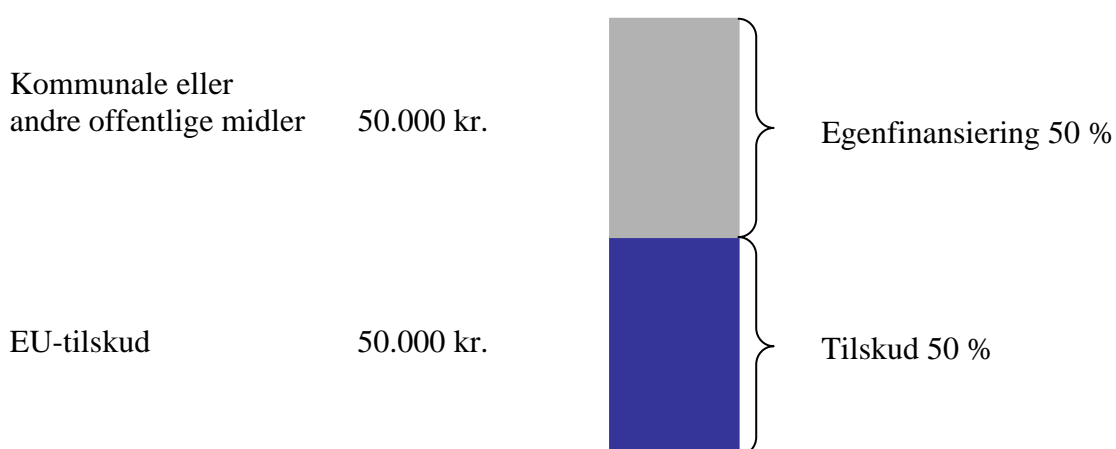

Finansieringseksempel; land-, yder- og mellemkommuner

Herunder vises nogle eksempler på finansiering af projekter, der er ens for aktionsgrupperne under landdistriktsprogrammet uanset hvilken type kommune, de er beliggende i.

Eksempel 5. Projektfinansiering af et offentligt projekt eller projekt med offentlige midler 50 % tilskud.

Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt, hvor aktionsgruppen fastsætter maksimal tilskudssats på 50 %. På grund af den maksimale tilskudssats på 50 % bliver fordelingen mellem EU-midlerne og den offentlige nationale finansiering i dette eksempel 50/50. EU-andelen i forhold til offentlige midler (55/45) kan således ikke udnyttes maksimalt i dette eksempel.

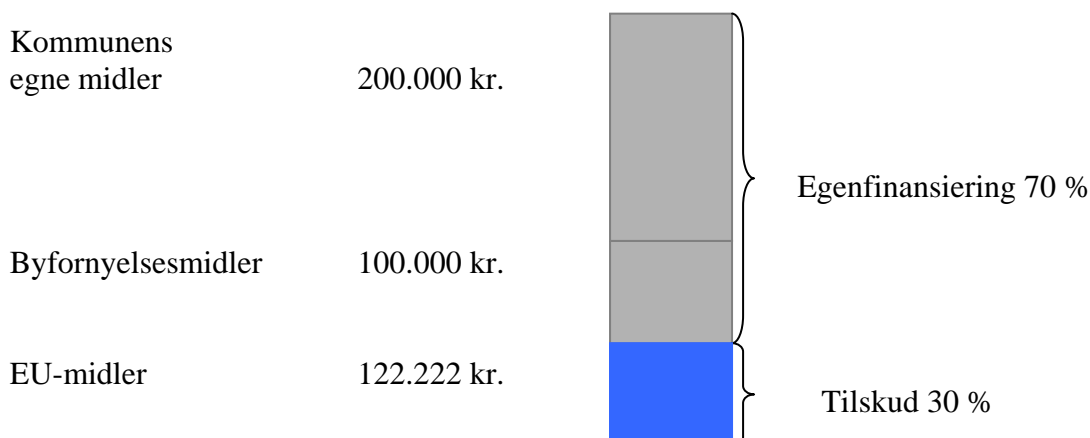

Medfinansiering fra Velfærdsministeriet

Eksempel 6. Projektfinansiering af et byfornyelsesprojekt

Ved gennemførelse af et kommunalt byfornyelsesprojekt på samlet 422.222 kr. med tilskud fra Velfærdsministeriets pulje for områdefornyelse. EU-midlerne fra den lokale aktionsgruppe udgør 55/45 i forhold til midlerne fra Velfærdsministeriet.

Projektbudget ifølge ansøgning (kommunen som projektholder):

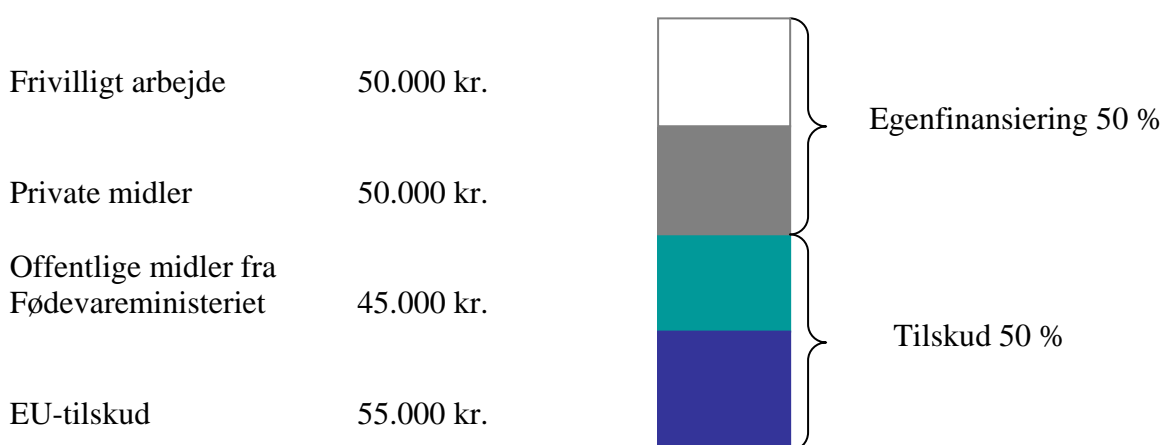

Frivilligt arbejde

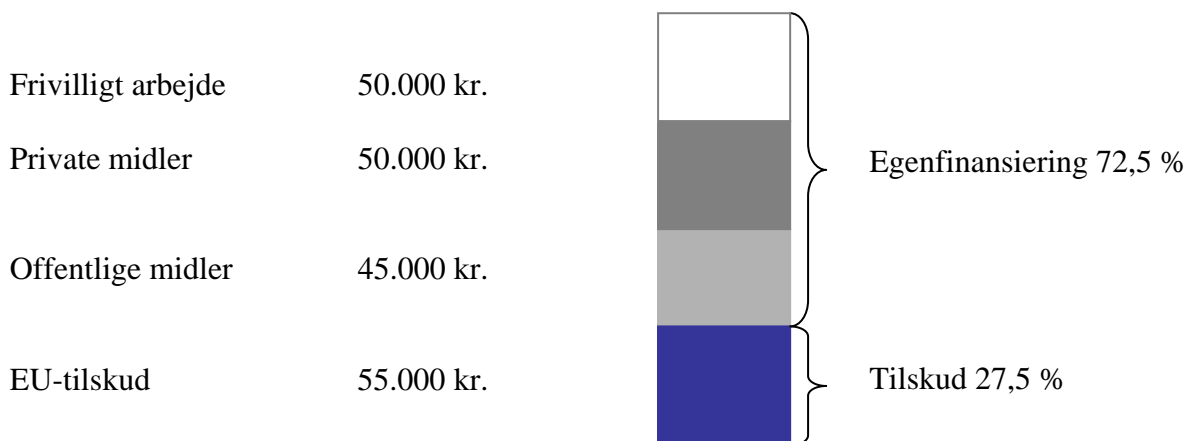
Frivilligt arbejde kan indgå som egenfinansiering. Frivilligt arbejde kan maksimalt udgøre 50 % af tilskudsgrundlaget, men kan godt udgøre en større del af det samlede projektbudget.

Eksemplerne 7+8+9: Projektfinansiering af et almennyttigt projekt, hvor der indgår frivilligt arbejde som en del af egenfinansieringen.

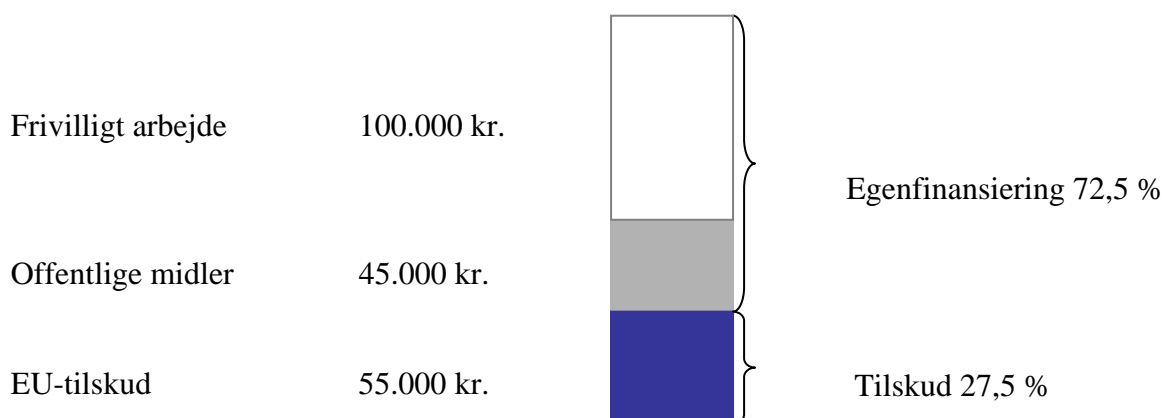
Eksempel 7. Land- og yderkommuner: Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt på 200.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter maksimal tilskudssats på 50 %. EU-andelen af det samlede tilskud er 55 % og anden offentlig medfinansiering er 45 % af det samlede tilskud. Frivilligt arbejde indgår i projektholders egenfinansiering.

Eksempel 8. Mellemkommuner: Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt på 200.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 27,5 %. Fordelingen mellem EU-midler og offentlige nationale midler er henholdsvis 55 % EU-midler og 45 % offentlige nationale midler. Projektholder er selv ansvarlig for at finde offentlige nationale midler. Frivilligt arbejde indgår her i projektholders øvrige egenfinansiering.

Eksempel 9. Mellemkommuner: Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt på 200.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 27,5 %. Fordelingen mellem EU-midler og offentlige nationale midler er henholdsvis 55 % EU-midler og 45 % offentlige nationale midler. Projektholder er selv ansvarlig for at finde offentlige nationale midler. Frivilligt arbejde udgør her projektholders øvrige egenfinansiering.

På hjemmesiden www.landdistrikter.dk kan du finde en samling af over finansieringseksempler, der indeholder flere eksempler end de her viste.

Eksempler på projektf finansiering i fiskeriområder

Herunder finder du nogle af de typiske eksempler på projektf finansieringer. Hvert projekts finansiering vil se forskelligt ud. Der er forskellige midler, der kan indgå i egenfinansieringen, men i disse eksempler skelnes der kun imellem om egenfinansieringen består af private eller offentlige midler og evt. om det er frivilligt arbejde (indgår som private midler i egenfinansieringen).

Lokale aktionsgrupper i fiskeriområder har i 2007 og 2008 fået tildelt en ramme bestående af EU-midler og statslige midler. Rammen gives til at gennemføre projekter, der ligger inden for indsatsområderne i aktionsgruppens lokale udviklingsstrategi. I 2009 får lokale aktionsgrupper i fiskeriområder et budget bestående af EU-midler alene, og projektholdere er selv ansvarlige for at skaffe national (dansk) offentlig medfinansiering. Det vil sige midler fra kommune, region eller offentlige fonde/puljer. Aktionsgrupper kan overføre uforbrugte midler fra 2007 og 2008 til brug i 2009, så de kan indstille projekter både med og uden offentlig national medfinansiering.

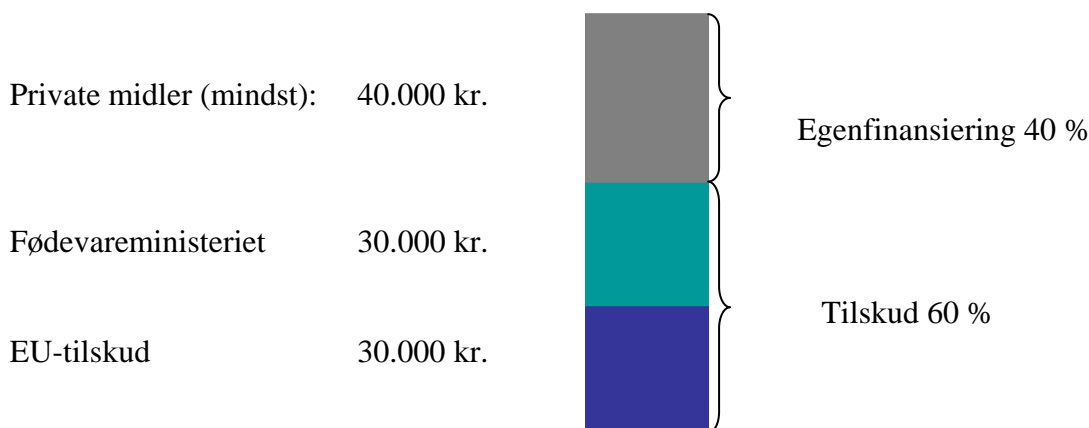
Nedenfor er nævnt eksempler på finansiering af projekter i land- og yderkommuner. Det understreges, at det kun er eksempler, da finansieringen vil være forskellig fra projekt til projekt.

Finansieringseksempler med offentlige nationale midler fra Fødevareministeriet

Eksempler på projekter hvor aktionsgruppen vælger at give et tilskud bestående af midler fra EU samt fra Fødevareministeriet.

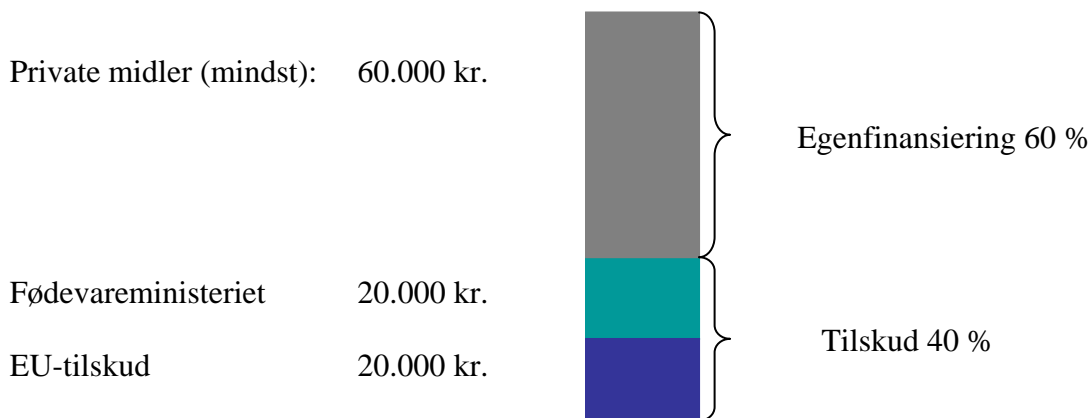
Eksempel 10. Finansiering af et almennyttigt projekt.

Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt til 100.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 60 % eller et tilskudsbeløb på 60.000 kr., vil fordelingen være følgende:

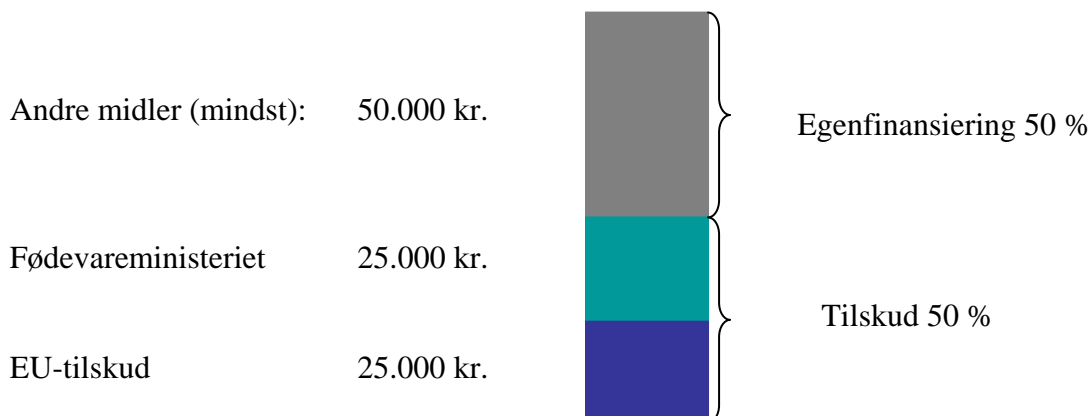
Eksempel 11. Finansiering af et privat projekt.

Ved gennemførelse af et privat projekt til 100.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 40 procent eller et tilskudsbeløb på 40.000 kr., vil fordelingen være følgende:

Eksempel 12. Finansiering af et projekt aktionsgruppen gennemfører fx samarbejdsprojekt.

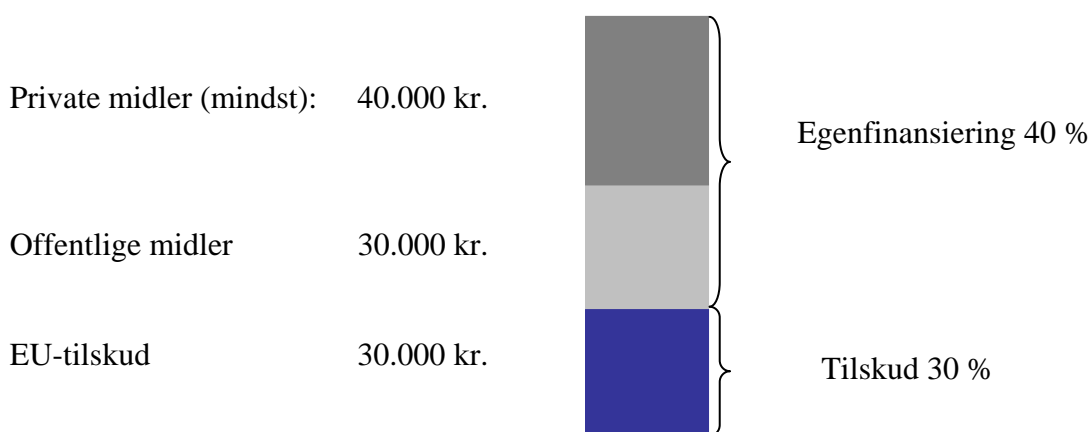
Ved gennemførelse af et projekt til 100.000 kr., hvor til der maksimalt kan opnås 50 % i tilskud, vil fordelingen være følgende:

Finansieringseksempler uden offentlige nationale midler fra Fødevareministeriet

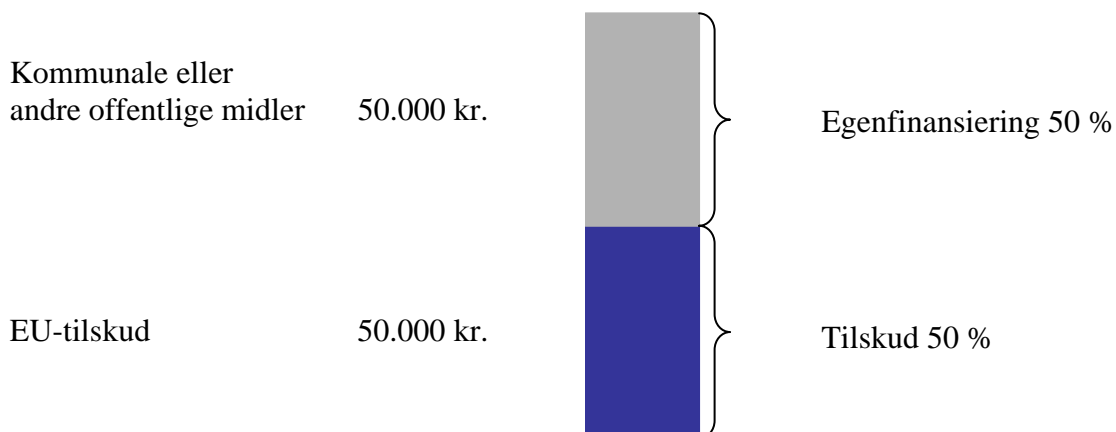
Eksempel 13. Finansiering af et almennyttigt projekt hvor aktionsgruppen giver et tilskud af EU-midler alene.

Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt til 100.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 30 % eller et tilskudsbeløb på 30.000 kr., vil fordelingen være følgende:

Eksempel 14. Finansiering af et almennyttigt projekt hvor aktionsgruppen giver et tilskud af EU-midler alene.

Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt til 100.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 50 % eller et tilskudsbeløb på 50.000 kr. vil fordelingen være følgende:

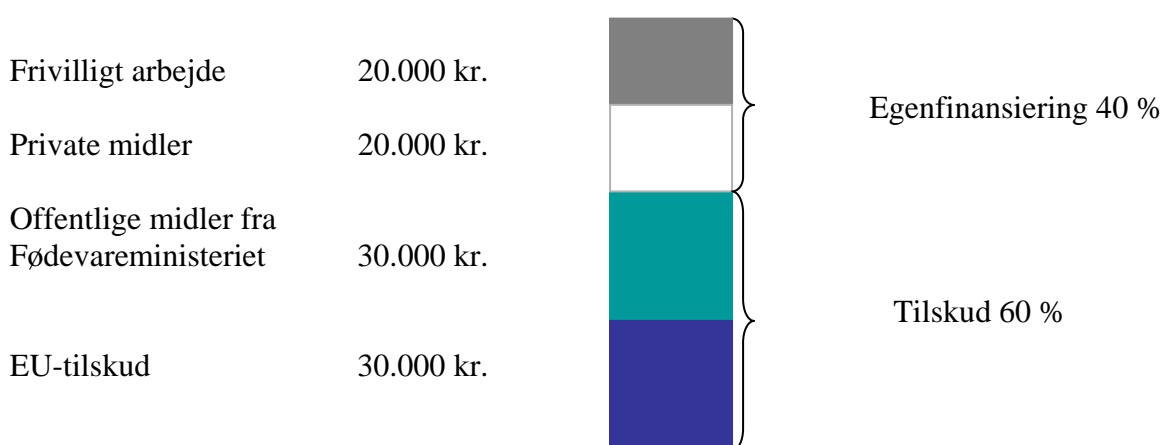

Frivilligt arbejde

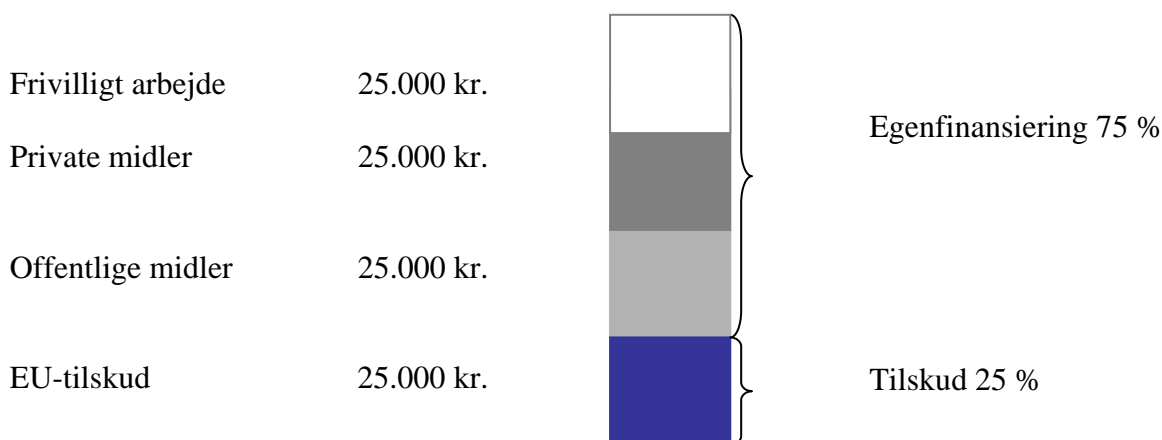
Frivilligt arbejde kan indgå som egenfinansiering. Frivilligt arbejde kan maksimalt udgøre 50 % af tilskudsgrundlaget, men kan godt udgøre en større del af det samlede projektbudget.

Eksemplerne 15+16+17: Projektfinansiering af et almennyttigt projekt, hvor der indgår frivilligt arbejde som en del af egenfinansieringen.

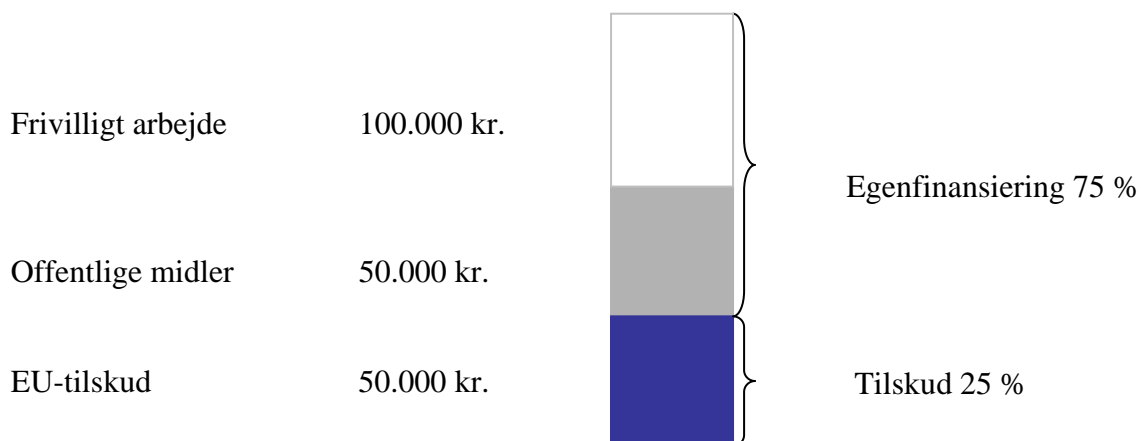
Eksempel 15. Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt på 100.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter maksimal tilskudssats på 60 %. Frivilligt arbejde indgår i projektholders egenfinansiering.

Eksempel 16. Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt på 100.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 25 % bestående af EU-midler. Projektholder er selv ansvarlig for at finde offentlige nationale midler af mindst tilsvarende størrelse. Frivilligt arbejde indgår her i projektholders øvrige egenfinansiering.

Eksempel 17. Ved gennemførelse af et almennyttigt projekt på 200.000 kr., hvor aktionsgruppen fastsætter tilskudssats på 25 %. Projektholder er selv ansvarlig for at finde offentlige nationale midler af mindst tilsvarende størrelse. Frivilligt arbejde udgør her projektholders øvrige egenfinansiering.

På hjemmesiden www.fiskeriudvikling.dk kan du finde en samling af over finansieringseksempler, der indeholder flere eksempler end de her viste.

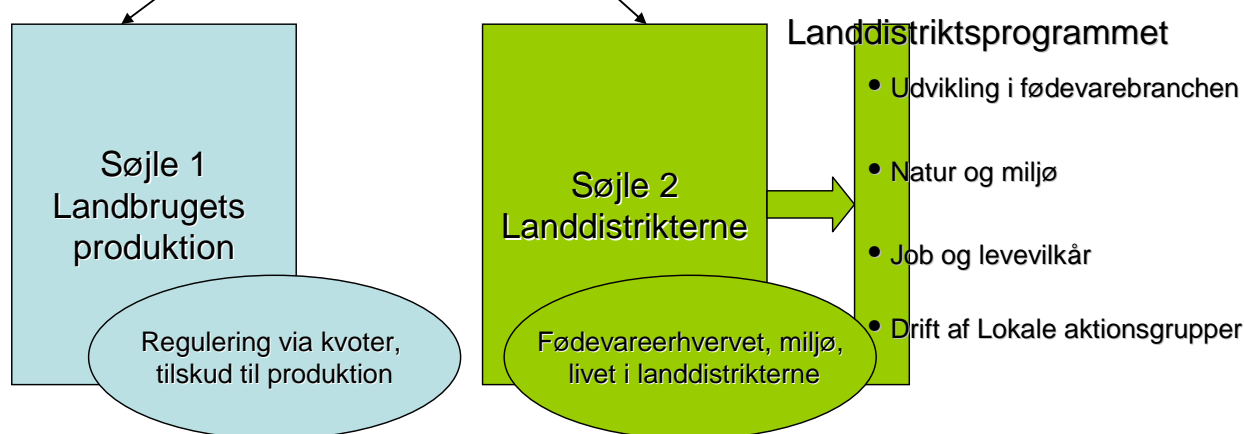
14. Generelt om landdistriktsprogrammet

Landdistriktsprogrammet er en del af EU's landbrugspolitik, der består af 2 søjler:

Søjle 1, der handler om den direkte landbrugsstøtte og landbrugets produktion.

Søjle 2, der handler om fødevarerhvervet og landdistrikterne, herunder natur og miljø.

EU's landbrugspolitik

Figur 8 EU's landbrugspolitik

Landdistriktsprogrammet, der udgør indholdet i søjle 2, skal give befolkningen gode muligheder for at leve i og af landdistrikterne. Det skal ske ved at arbejde målrettet med at skabe nye arbejdspladser i landdistrikterne, hjælpe erhvervsudviklingen i gang i fødevarerbranchen, så fødevarersektoren klarer de udfordringer, som globaliseringen giver. Samtidigt skal der sættes på at passe på naturen og miljøet, og på at forbedre levevilkårene.

Landdistriktsprogrammet består af 4 overordnede indsatsområder. Det første udgør tilskud til at sikre konkurrencekraft i fødevarersektoren, og det andet skal sikre rig natur og miljø. Under det tredje sættes der på at skabe attraktive levevilkår og flere arbejdspladser (gennem lokale aktionsgrupper), mens den fjerde del er den, der giver mulighed for tilskud til at drive de lokale aktionsgrupper.

Programmets nuværende periode er fra 2007-2013. I 2010 gennemføres der en midtvejsevaluering.

På hjemmesiden www.landdistrikter.dk kan du læse mere om programmet og dets formål samt målene for de enkelte områder.

Øvrige tilskudsordninger i landdistrikter

Landdistriktsprogrammet består af en række tilskudsordninger ud over de to ordninger, der er øremærket de lokale aktionsgrupper. Grupperne kan enten selv søge tilskud gennem disse ordninger, eller de kan opfordre lokale projektholdere til at søge her – på lige fod med andre ansøgere.

Herunder er listet de øvrige tilskudsordninger i landdistriktsprogrammet (pr. 1. januar 2009)

Udvikling i fødevarebranchen

- ⇒ Innovation/udvikling i primært jordbrug
- ⇒ Innovation/udvikling i forarbejdningssektor
- ⇒ Fødevarekvalitet – udvikling/deltagelse/markedsføring

Styrket natur og miljø

- ⇒ Natur- og miljøprojekter
- ⇒ Omlægning til økologisk jordbrugsproduktion (Areal-tilskud)
- ⇒ Miljøbetings tilskud (Areal-tilskud)
- ⇒ Pleje af græs- og naturarealer (Areal-tilskud)
- ⇒ Braklagte randzoner langs vandløb og søer (Areal-tilskud)
- ⇒ Anlæg af vådområder (Areal-tilskud) samt Opretholdelse af ændret afvanding
- ⇒ Demo-projekter om bevarelse og udnyttelse af plantegenetiske ressourcer
- ⇒ Genopretning af ødelagte diger og kystbeskyttelse som følge af stormflod
- ⇒ Skovdrift (skal søges gennem Skov- & Naturstyrelsen)
- ⇒ Jordbrugere på visse småøer (Areal-tilskud)
- ⇒ Landskabs- og biotopforbedrende beplantninger

Job og levevilkår

- ⇒ Aktiviteter for børn og unge i landdistrikterne
- ⇒ Nye arbejdspladser i landdistrikterne
- ⇒ Attraktive levevilkår i landdistrikterne

Lokale aktionsgrupper

- ⇒ Oprettelse, drift og administration af lokale aktionsgrupper

På www.landdistrikter.dk kan du se, hvem der er tilskudsberettigede til de forskellige tilskudsordninger samt finde ansøgningsmateriale og ansøgningsfrister.

Sundhedstjek af EU's landbrugspolitik

I efteråret 2008 blev der gennemført et såkaldt sundhedstjek af EU's landbrugspolitik. Rådet for Den Europæiske Union besluttede i november 2008, at overføre flere EU-midler til indsatsen for udvikling af landdistrikterne under søjle 2 i den fælles landbrugspolitik. Midlerne overføres fra EU-fondsmidlerne (den direkte landbrugsstøtte) under søjle 1. Som resultat af sundhedstjekket indføres en række ændringer til de overordnede regler¹. Det vil medføre muligheder for en udvidelse af aktiviteterne under Landdistriktsprogrammet 2007-13. De nye EU-midler til Landdistriktsprogrammet reserveres til en ekstra indsats for at imødekomme nye udfordringer for det europæiske landbrug på områderne;

- ⇒ klimaændringer,
- ⇒ vedvarende energi,
- ⇒ vandforvaltning og
- ⇒ biodiversitet².

Midlerne anvendes blandt andet til fremme af innovation relateret til de fire ovennævnte udfordringer. De nye tilførte midler kan anvendes under alle indsatsområder i landdistriktsprogrammet, men til de nævnte formål. Det kan blandt andet være støtte til forbedring af energieffektiviteten i landbrug, skovbrug og forarbejdningssektoren, støtte til oprettelse og udvikling af virksomheder til forarbejdning af biomasse med henblik på vedvarende energi eller til installationer /infrastruktur, der producerer vedvarende energi. Anvendelsen af de nyt tilførte midler forudsætter en ændring af Landdistriktsprogrammet der endvidere skal ses i sammenhæng med arbejdet med en Grøn Vækst Vision. Forslag til et revideret landdistriktsprogram, som beskriver anvendelse af de modulerede midler skal sendes til Kommissionen til godkendelse inden det træder i kraft.

¹ Rådets forordning om støtte til landdistriktsudvikling (RFO 1698/2005)

² Bestemmelserne om målretningen af de nye midler begrundes bl.a. i de forpligtelser, som medlemslandene skal imødekomme relateret til EU's Vandrammedirektiv, Habitatdirektiv, Fuglebeskyttelsesdirektiv, Kyoto-aftalen og klimamålsætningerne

Hvorfor en politik for udvikling af landdistrikterne?¹

Over 56 % af borgerne i de 27 medlemslande i Den Europæiske Union (EU) bor i landdistrikterne, som dækker 91 % af EU's område. Derfor er udviklingen af landdistrikterne et meget vigtigt politisk område. Landbrug og skovbrug er fortsat afgørende for arealanvendelsen og forvaltningen af naturressourcerne i EU's landdistrikter og som udgangspunkt for diversificering af de økonomiske aktiviteter på landet. Derfor er det en overordnet prioritet for EU at styrke landdistriktspolitikken.

Landdistrikterne er en vigtig del af EU's fysiske rum og identitet. Mange landdistrikter står over for store udfordringer. Flere af land- og skovbrugsvirksomhederne skal gøre en ekstra indsats for at styrke deres konkurrenceevne. Mere overordnet er den gennemsnitlige indkomst pr. indbygger lavere på landet end i byerne, samtidig med at kompetencebasen er snævrere – og servicesektoren mindre udviklet. Desuden er det ikke gratis at pleje og vedligeholde miljøet på landet.

Europas landskaber har dog også en del at byde på. De giver os vigtige råvarer. Deres værdi som et fristed, hvor man kan få dejlige naturoplevelser, afslapning og rekreation, er uomtvistelig – så længe vi passer ordentligt på dem. Og mange mennesker er tiltrukket af tanken om at bo og/eller arbejde der, forudsat der er adgang til et rimeligt service- og infrastrukturniveau. Det betyder, at EU's Lissabonstrategi² for beskæftigelse og vækst, og EU's Göteborgstrategi for bæredygtig udvikling er lige vigtige for landdistrikterne og byerne.

EU's landdistriktspolitik handler om at tackle de udfordringer, landdistrikterne står over for, og frigøre deres potentiale.

Hvorfor en fælles politik for udvikling af landdistrikterne?

Mange af de forhold, der behandles som led i landdistriktspolitikken, stopper ikke ved de nationale eller regionale grænser, men berører også folk længere væk. Forureningen respekterer f.eks. ikke grænserne, og miljøets bæredygtighed er i dag blevet en sag på europæisk og internationalt niveau. Politikken på dette område hænger sammen med flere andre politikker på EU-plan.

Derfor fører EU en fælles politik for udvikling af landdistrikterne. En stor del af kontrollen er dog overladt til de enkelte lande og regioner.

Politikken finansieres delvist over EU's generelle budget, delvist over de enkelte landes stats- eller regionsbudgetter.

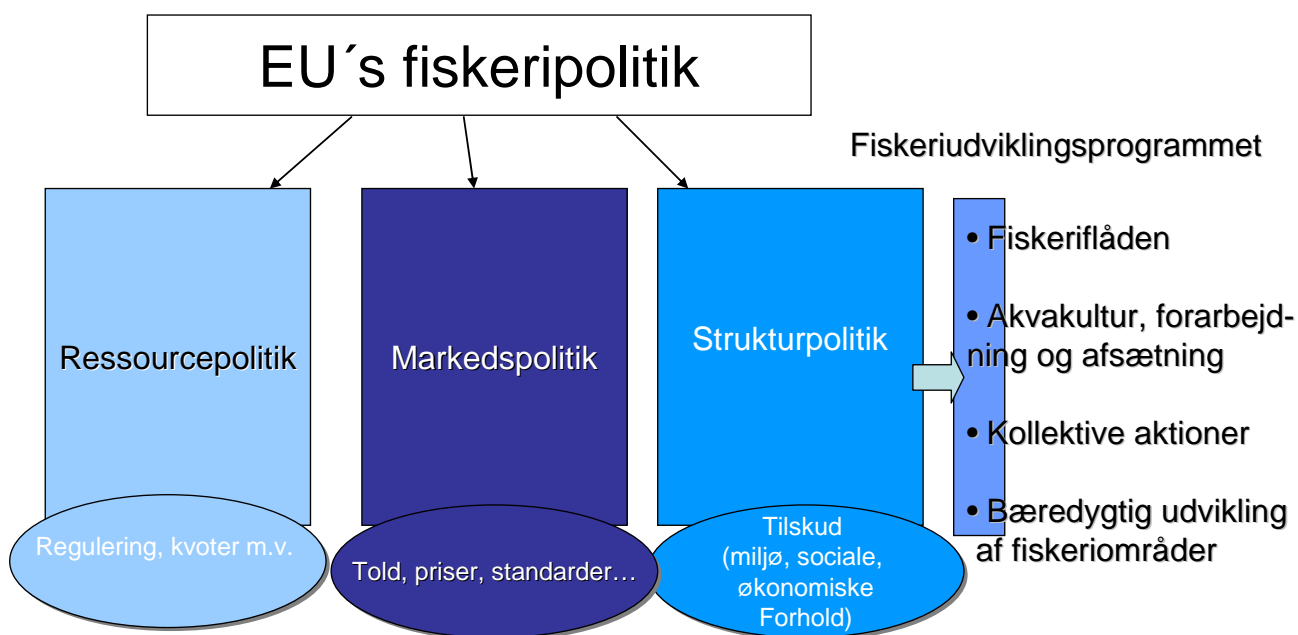
1) http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_da.htm

2) http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_da.htm

15. Generelt om fiskeriudviklingsprogrammet

Fiskeriudviklingsprogrammet er en del af EU's fælles fiskeripolitik. Denne sigter især mod at sikre et bæredygtigt fiskeri, der sikrer fangsten også i fremtiden, beskyttelse af havmiljøet og at give forbrugerne kvalitetsfisk. EU's fælles fiskeripolitik består af 3 delpolitikker:

- ⇒ Ressourcepolitik; regulering af fiskeriet gennem kvoter, havdage mv.
- ⇒ Markedspolitik; forbrugeroplysninger mv.
- ⇒ Strukturpolitik; tilpasning af fiskerflåden, beskyttelse af havmiljøet mv.

Figur 9 Oversigt over fiskeriudviklingsprogrammet

Den Europæiske Fiskerifond (EFF) er navnet på den EU-strukturfond, der støtter udviklingen af et bæredygtigt fiskeri og akvakultur i perioden 2007-2013. Fonden stiller tilskudsmidler til rådighed til at fremme udviklingen inden for fiskeri- og akvakultursektoren gennem fiskeriudviklingsprogrammet. Fiskeriudviklingsprogrammet har således til formål at gennemføre den fælles strukturpolitik og der ydes tilskud til at nå de økonomiske, miljømæssige og sociale mål.

Øvrige tilskudsordninger i fiskeriområder

Fiskeriudviklingsprogrammet består af en række tilskudsordninger ud over de to ordninger, der er øremærket de lokale aktionsgrupper. Grupperne kan enten selv søge tilskud gennem disse ordninger, eller de kan opfordre lokale projektholdere til at søge her – på lige fod med andre ansøgere.

Herunder er listet de enkelte tilskudsordninger i fiskeriudviklingsprogrammet (pr. 1. januar 2009)

Tilpasning af fiskeriflåden

- ⇒ Modernisering af fiskeflåden
- ⇒ Yngre fiskeres etablering

Akvakultur, forarbejdning og afsætning af fiskerivarer og akvakulturprodukter

- ⇒ Bæredygtig akvakultur
- ⇒ Forarbejdning og afsætning
- ⇒ Uddannelse og kompetenceudvikling

Foranstaltninger af fælles interesse

- ⇒ Modernisering af havne
- ⇒ Forbedring og beskyttelse af akvatiske fauna og flora

Fiskeriområder og lokale aktionsgrupper

- ⇒ Bæredygtig udvikling i fiskeriområder via lokale aktionsgrupper
- ⇒ Oprettelse, drift og administration af lokale aktionsgrupper

På www.fiskeriudvikling.dk kan du se, hvem der er tilskudsberettigede til de forskellige tilskudsordninger samt finde ansøgningsmateriale og ansøgningsfrister.

Fiskerisektoren i Den Europæiske Union

Fiskeri og akvakultur er vigtige økonomiske aktiviteter i EU. Selv om fiskerisektoren i medlemslandene generelt bidrager med mindre end én procent af bruttonationalproduktet, er den af stor betydning som kilde til beskæftigelse i områder, hvor der ofte ikke er mange alternativer. Derudover forsyner den det europæiske marked – der er et af verdens største – med fiskevarer. Omkring 190 000 fiskere er direkte beskæftiget, det være sig fuldtids eller deltids, med fangst af fisk. Deres aktiviteter giver job til andre inden for forarbejdning, pakning, transport og afsætning og på skibsværfterne og inden for fremstilling af fangstredskaber, skibsprovisionering og vedligeholdelse.

Hvorfor en Europæisk Fiskerifond?¹

Fiskeri- og akvakultursektoren kommer til at stå over for store udfordringer i fremtiden, blandt andet overfiskeri, der fører til en så stor, nedgang i ressourcer at den truer med helt at udrydde visse arter. De forskellige angreb på havmiljøet er et andet stort problem. Men sektoren oplever også radikale økonomiske og sociale forandringer, såsom en akvakultur i kraftig vækst, omfattende udvikling i forarbejdningsindustrien osv. Det anslås i dag, at selve fiskeriet kun udgør 10-20 % af den samlede værditilvækst i sektoren.

I 2002 blev der med reformen² af den fælles fiskeripolitik indført en europæisk strategi for, hvordan disse forandringer kan håndteres. Denne strategi har betydet, at der er sket store ændringer i de foranstaltninger, der gennemføres på EU-plan. Her kan nævnes en langsigtet tilgang via flerårige forvaltnings- og genopretningsplaner, hasteforanstaltninger, forenkling af systemet til begrænsning af fiskerikapaciteten, så denne tilpasses de disponible ressourcer, styrkelse af kontrol og håndhævelse, større inddragelse af miljøaspektet i foranstaltningerne samt øget deltagelse af de sektorer, der er berørt af den fælles fiskeripolitik. Der er dog store forskelle mellem medlemsstaterne, og sektorens økonomi er ikke lige veludviklet i hele Europa, ligesom de økonomiske midler, den har til rådighed, er begrænsede. Målet – bæredygtig udvikling – forudsætter derfor flerårige finansieringer fra EU, som skal være koncentreret omkring klart fastlagte prioriteringer. Det er hovedtanken bag den fælles fiskeripolitiks finansielle instrument.

Bæredygtigt fiskeri

EU's fiskerisektor står over for de samme problemer som de fleste andre fiskeindustrier i verden. Overfiskning, som medfører mindre bestande, mindre landinger og dermed lavere indkomster, udgør hovedtruslen mod fiskebestandenes fremtid og dermed selve fiskeindustrien. Øget konkurrence som følge af globaliseringen af markedet for fiskevarer udgør yderligere en udfordring. En bedre konkurrenceevne afhænger af industriens mulighed for at tilpasse sig de begrænsninger, som ressourcerne og efterspørgslen på markedet sætter. EU yder økonomisk støtte til fiskerisektoren under den uundgåelige omstrukturering. Denne støtte ligger i forlængelse af målene for den økonomiske og sociale samhørighedspolitik, nemlig at fremme den økonomiske udvikling i de mindre velstående regioner i EU.

1) http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/structural_measures/eff_introduction_da.htm

2) http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/2002_reform_da.htm

16. Andre muligheder for tilskud

Både aktionsgrupperne og øvrige projektholdere har mulighed for at søge tilskud gennem andre ordninger, puljer og fonde. Der kan dog ikke samtidigt gives tilskud fra to forskellige fonde, der begge indeholder EU-midler til samme projekt.

Nedenfor er listet en række tilskudsmuligheder. Listen er ikke udtømmende.

Fødevareministeriet

Innovationsloven

Via innovationsloven under Fødevareministeriet kan der ydes tilskud til innovation, forskning og udvikling inden for fødevare-, jordbrugs- og fiskerisektoren. Hensigten med loven er at skabe en udvikling af produkter, produktionsprocesser eller markeder, som ellers ikke ville have fundet sted. Derudover er hensigten at fremme udviklingen hen imod, at innovation bliver en del af virksomhedernes daglige gøremål og rutiner.

På www.ferv.fvm.dk kan du læse mere under "Innovation".

Landlegatet

Landlegatet kan yde økonomisk tilskud til personer, institutioner, organisationer og foreninger fortrinsvis til gennemførelse af aktiviteter, der

- kan forbedre landbefolkningens indtjeningsmuligheder
- kan medvirke til at øge trivslen på landet
- kan øge viden af betydning for dansk landbrugsproduktion i videste forstand.

Find mere information på www.ferv.fvm.dk under "Jordbrug -> Landlegatet"

Velfærdsministeriet

Velfærdsministeriet har nogle tilskudsordninger, der kan søges af aktører i landdistrikterne. Nedenstående tre tilskudsordninger kan samfinansieres med midler fra landdistriktsprogrammet, der søges gennem de lokale aktionsgrupper. Puljen til yderkommuner kan endvidere bruges i forbindelse med fiskeriudviklingsprogrammet.

Velfærdsministeriets tilskud til områdefornyelse

Kommuner kan søge om tilskud til gennemførelse af områdefornyelse i nedslidte byområder i større og mindre byer og nyere boligområder med store sociale problemer. Tilskud kan bruges til at forny gader og veje, torve og pladser og til at sætte sociale eller kulturelle aktiviteter i gang. Desuden kan kommunerne få tilskud til planlægning, udredning og organisering i forbindelse med omdannelse af ældre erhvervs- og havneområder.

Kommuner, der har fået tilskud til områdefornyelse, kan søge om matchende EU-midler gennem en lokal aktionsgruppe. EU-tilskuddet kan være ud over aktionsgruppens i forvejen udmeldte økonomiske ramme.

Velfærdsministeriets landdistriktpulje

Landdistriktpuljen giver tilskud til forsøgsprojekter, information og forskning om landdistrikternes udviklingsmuligheder.

Projektholdere, der har fået tilskud til områdefornyelse, kan søge om matchende EU-midler gennem en lokal aktionsgruppe. EU-tilskuddet kan være ud over aktionsgruppens i forvejen udmeldte økonomiske ramme.

Velfærdsministeriets pulje til vanskeligt stillede kommuner

Velfærdsministeriet kan yde tilskud til ugunstigt stillede kommuner uden for hovedstadsområdet. Der ydes blandt andet tilskud til medfinansiering af projekter, som får tilskud fra landdistriktsprogrammet og Mål 2. Det fremgår af Velfærdsministeriets publikation ”Kommunal udligning og generelle tilskud 2008” fra juni 2007, hvilke kommuner der er ugunstigt stillede.

Kommuner, der har fået tilskud fra denne pulje, kan søge om matchende EU-midler gennem en lokal aktionsgruppe. EU-tilskuddet kan være ud over aktionsgruppens i forvejen udmeldte økonomiske ramme.

Læs mere på Velfærdsministeriets hjemmeside: www.vfm.dk.

Andre EU strukturfonde

EU's Regionalfond og Socialfond

Formålet med de to fonde er at kvalificere og udvide arbejdsstyrken inden for iværksætteri, uddannelse, innovation og anvendelse af ny teknologi. De to fonde bidrager med tilsammen 492 mio. kr. om året til at gøre de regionale erhvervsudviklingsstrategier til virkelighed. Midlerne kan anvendes i hele landet, men der vil være et særligt fokus på yderområderne.

Læs mere på Erhvervs- og Byggestyrelsens hjemmeside www.ebst.dk/finansiering

Skov og Naturstyrelsen

Udover en del af landdistriktsprogrammet (skovordningerne) har Skov- og Naturstyrelsen andre tilskudsordninger, herunder er nævnt et par stykker.

Lokale grønne partnerskaber

I 2007-2009 afsættes årligt 10-15 mio. kr. til lokale grønne partnerskaber, med det formål at give bedre muligheder for lokalt forankrede frivillige frilufts- og naturprojekter. Der vil blive lagt vægt på at tilskud projekter vedrørende lokale grønne partnerskaber mellem f.eks. stat, kommuner, grupper af borgere, virksomheder, institutioner og foreninger.

LIFE+

LIFE+ er en EU støtteordning til initiativer på miljø- og naturområdet. LIFE+ har tre indsatsområder: 1) LIFE+ natur og biodiversitet, 2) LIFE+ miljøpolitik og governance og 3) LIFE+ information og kommunikation. LIFE+ ordningen gælder fra 2007-2013, og det samlede budget for hele EU er 2.143 mio. Euro for hele perioden. For 2009 vil der være et vejledende støttebeløb til danske projekter på ca. 46 mio. kroner inkl. en ekstraordinær forhøjelse på 5 mio. kroner til klimatiltag. Der ydes almindeligvis støtte med op til 50 % af et projekts budget.

Læs mere på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside, hvor du også kan finde links til mange flere tilskudsordninger: www.skovognatur.dk/service/tilskud

Øvrige fonde

Hvis projektet ikke kan opnå tilskud gennem den lokale aktionsgruppe, enten fordi det ikke passer ind i strategien eller bestyrelsen af andre grunde har besluttet ikke at indstille det til tilsagn, kan projektholder evt. henvises til nogle andre fonde. Andre fonde kan også bruges til at skaffe egenfinansiering til projektet. Nogle af fondenes midler betragtes som offentlige midler og kan matche EU-midler, der ikke er medfinansieret af Fødevarerministeriet. Andre fonde består af rent private midler. Se mere om dette på hjemmesiderne for lokale aktionsgrupper.

Landbrugets fonde og legater

Landbrugsraadet er sekretariat for en række fonde og legater:

- Generelt om jordbrugets produktions- og promilleafgiftsfonde
- Promilleafgiftsfonden for landbrug
- Fonden for økologisk landbrug
- Landbrugets Kulturfond
- Finansieringsfonden af 1963

Læs mere på Landbrugsrådets hjemmeside www.landbrugsraadet.dk --> Om os --> Fonde og legater

Friluftsrådet

Alle kan søge tips- og lottomidler til friluftslivet.

Læs mere på <http://www.friluftsradet.dk/>

Real Dania

Real Dania tilskud til projekter inden for det byggede miljø til gavn for almenvellet. De har fokus på emner som udviklende nybyggeri, brugbar innovation, gode restaureringsmetoder, arkitektonisk og håndværksmæssig kvalitet, bedre processtyring, visionær byudvikling, forskning, formidling mv.

Læs mere på www.realdania.dk/

Lokale- og Anlægsfonden

Lokale- og Anlægsfonden støtter byggeri inden for idræt, kultur og fritid. Midlerne kan være offentlig national medfinansiering.

Læs mere på <http://www.loa-fonden.dk>.

Øvrige oversigter

Database i Socialministeriet, med oversigt over fonde, der yder tilskud socialt arbejde m.m.
www.fondsdataasen.dk

Integrationsministeriets oversigt over tilskud til integrationsfremmende aktiviteter
www.nyidanmark.dk/da-dk/Integration/puljer/

Kraks Fonde & Legater.

Indeholder 7.500 fonde og legater. Er udgivet som bog og cd-rom. Kan ses på biblioteker.

17. Netværkscentret

Fødevareministeriet har et netværkscenter, som blandt andet skal vejlede aktionsgrupper i deres lokale arbejde og sikre erfaringsudveksling på kryds og tværs af landet.

Netværkscenteret informerer om regler og krav vedrørende lokale aktionsgrupper under landdistrikts- og fiskeriudviklingsprogrammet. Netværkscentret arrangerer møder mv., hvor det er muligt for de lokale aktionsgrupper at hente inspiration og udveksle idéer og erfaringer.

Netværkscenteret har derudover som kerneopgave at udvikle redskaber, som kan benyttes i det lokale arbejde og kan skabe erfaringsudveksling mellem aktionsgrupperne. Centret sørger blandt andet for at skabe rum til erfaringsudveksling mellem de lokale aktionsgrupper i forbindelse med netværksarrangementer.

På www.landdistrikter.dk og www.fiskeriudvikling.dk bliver der løbende lagt nye oplysninger og redskaber ud i takt med, at processen udvikler sig.

Hotline

Netværkscenteret driver en hotline, hvor du kan få relevante oplysninger om programmerne og de lokale aktionsgrupper. Kontakt hotline hver formiddag mellem kl. 10-12 på tlf. 33 95 89 89.

Du kan også skrive til vores e-mail adresse: netvaerkscenter@dffe.dk.

Nyhedsbrev

Følg med i udviklingen i det nationale og lokale arbejde og tegn gratis abonnement på nyhedsbrev om landdistrikter på www.landdistrikter.dk og www.fiskeriudvikling.dk.

Derudover udsender Netværkscentret faglige meddelelser (NetværksInfo) til lokale aktionsgrupper. Disse nyhedsmails kan du tilmelde dig ved at sende en mail til netvaerkscenter@dffe.dk. Vi gør dog opmærksom på, at vi beder koordinator eller formand om at sende videre til den øvrige bestyrelse for at sikre at også nye bestyrelsesmedlemmer modtager informationerne.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
FødevareErhverv
Nyropsgade 30
1780 København V

ISBN (tryk)
ISBN (web) 978-87-92193-42-1

Tlf.: 3395 8000
Fax.: 3395 8080

E-mail: ferv@ferv.dk
<http://www.ferv.fvm.dk>